

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Bir Avrupa Ordusu Kurmak Mümkün Mü?: Tarihsel Tecrübeyi Anlamak ve Bir Gelecek Öngörüsü

Is it Possible to Establish a European Army?: Understanding Historical Experience and a Vision for the Future

İbrahim Çağrı ERKUL^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Osmaniye / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-4501-4302

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 25 Ocak 2023

Kabul tarihi: 4 Temmuz 2023

Anahtar Kelimeler:

Avrupa Birliği,
Avrupa Savunma Topluluğu,
Batı Avrupa Birliği,
NATO,
OGSP.

ÖZ

Avrupa tarihinde görülen savaş ve barış arasındaki döngü, siyasal gerçekliğin beraberinde getirdiği düşünce yapısını ve eylemleri, Avrupalı devletler için geri döndürülemez bir biçimde pekiştirmiştir. Avrupa Birliği modeli, bahsi geçen siyasal gerçeklik anlayışına karşı çıkarak üye olan devletler arasında barışı mümkün kılmış ve bir güvenlik sistemi olarak işlevini yerine getirerek başarılı olmuştur. Ancak Avrupa Birliği üyesi ülkeler, aynı başarıyı uluslararası bir Avrupa Savunma Topluluğu'nun veya bir Avrupa ordusunun kurulması noktasında gösterememiştir. Bu başarısızlığa ilişkin olarak makale Soğuk Savaş sırasında bir Avrupa ordusu fikrinin başarısızlığa uğramasına neden olan ana sorunların, Soğuk Savaş sonrası dönemde de görece olarak değişmediği iddiasındadır. Bu iddianın açıklanabilmesi için makalede öncelikle Avrupa ordusu fikrinin düşünsel olarak ortaya çıkışı, II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa'nın yüzleştiği ortak tehdit temelinde incelenecektir. Ayrıca Avrupa ordusu fikrinin uygulanmasında karşılaşılan temel zorluklar ve burada yaşanan gelişmeler, özellikle Fransa'nın sorunlu tutumu temelinde ele alınacaktır. Akabinde hem Soğuk Savaş dönemi hem de Soğuk Savaş sonrası dönemde otonom ve işlevsel bir Avrupa ordusu için kurulamadı ve AB üyesi ülkeler gerçekten bir Avrupa ordusu kurmak istiyorlar mı? sorularına Avrupa bütünlüğü, güvenlik, askerî konular, dış ilişkiler ve egemenlik özelinde çok yönlü olarak yanıt aranacaktır. Son olarak tarihsel süreçten elde edilen derslerin yanında Avrupa Birliği'nin ABD ve NATO ile ilişkileri, Brexit ve uluslararası ilişkilerde yaşanan güncel gelişmeler dikkate alınarak Avrupa ordusu ile ilgili bir gelecek öngörüsünde bulunulacaktır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: January 25, 2023

Accepted: July 4, 2023

Keywords:

European Union,
European Defence Community,
Western European Union,
NATO,
CSDP.

ABSTRACT

The cycle between war and peace in European history has reinforced the intellectual structure and actions of realism irreversibly for European states. The EU model opposed this realist approach and made peace possible among the member states. In this respect, the EU fulfilled its function successfully as a security system. However, the EU could not show the same success in establishing a supranational European Defence Community or a European army. Regarding this failure, the article claims that the main reasons caused the failed attempt of the idea of a European army during the Cold War has remained relatively unchanged in the post-Cold War era. To explain this claim, in this article, the emergence of the idea of a European army will be examined based on the common threat faced by Europe after WWII. In addition, the main difficulties in implementing the idea, and the developments in this subject will be examined based on the problematic attitude of France in particular. Subsequently, a detailed answer will be sought based on integration, security, military issues, foreign relations and especially sovereignty to the question of why an autonomous and operational European army couldn't be established both in the Cold War and post-Cold War era and do the EU nations want a European army indeed. Finally, a future prediction will be made about a European army by taking into account the current developments in international relations, Brexit, relations of the EU with the U.S. and NATO and the lessons learned from the historical process.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ibrahimcagrierkul@osmaniye.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

The European Coal and Steel Community (ECSC) and its supranational structure was the first step in lasting peace among the member states of the European Union (EU). Starting with this first step, the member states made peace possible and completely changed the bloody history of Europe. In other words, the EU fulfilled its function successfully as a security system. However, member states of the EU could not show the same success in establishing a supranational European Defence Community (EDC) or a European army. With the emergence of the idea of a European army, member states of the ECSC realized that it will be difficult to build a European army. Failed attempt of the EDC is important to understand the reasons for the difficulties that member states of the ECSC faced. First; leaders, politicians, soldiers, and businesspeople (especially business owners in the defence industry) in the United States of America (U.S.) believed that they will lose their political, military, and economic influence on the European area if an autonomous European army is established. Also, the U.S. did not want to allow a new structure that would rival The North Atlantic Treaty Organization (NATO) or reduce its influence on Europe. Because it is obvious to the U.S. that if NATO loses its influence on Europe, the influence of the U.S. on Europe will also decrease.

Secondly, the willing of France to create and lead a collective defence system in Europe was problematic for both the U.S. and Europe in general. France's anti-German attitude and the leadership race with the United Kingdom (UK) were harmful to the idea of a European army. In order to explain the leadership issue, World War II reshaped the status of international powers, and France relatively lost its pre-war status as one of the prime international power. France did not accept this fact and wanted to be the leader of the European defence system even though European countries do not trust France on this issue. Despite a serious decline in France's international power, French leaders like Charles de Gaulle did not want to accept this fact and they challenged the hegemony of the U.S. hopelessly. Briefly, France's obsession with leadership was problematic for an autonomous European army. It should also be noted that Franco - American relations were problematic due to mutual distrust. And this mutual distrust caused the U.S. to withdraw its support from a possible European army. So it can be easily argued that the ambitions of France for European security were not good for the rest of Europe.

Thirdly, the failure of the creation of a European army is connected to the EU's integration process. Considering the EU has failed to provide military integration it is not possible to expect the idea of a European army to be successful when it emerged. Surprisingly, the French-led EDC was rejected by France in 1954 and it showed that the ECSC members were not ready to relinquish their sovereignty in the military field. This failure proved that any attempt without considering the integration process will most likely fail. On the other hand, public support is vital to start and continue the integration process of the EU. At this point, a simple question needs to be answered: "Do the EU nations want a European army?" Apparently, most of the EU nations do not want to create a European army indeed. So leaders of the EU should consider this. Because their efforts probably will be in vain when there is no enough public support. These three main reasons caused the failed attempt of the idea of a European army during the Cold War has remained relatively unchanged in the post-Cold War era. Looking at the situation from this perspective, the EU has to overcome these obstacles to build a European army. In the 1990s, the EU members tried to establish a European army but after they failed in Bosnia and Kosovo, they asked themselves the following questions: "Does the EU need its own army?", "is a European Union army realistic?" or "can Europe learn to defend itself?". While the EU members were looking for an answer to this question, the 9/11 attacks were carried out by al-Qaeda and the EU decided to ensure its security with NATO. But recently, in addition to the disagreements between the US and the EU during Donald Trump's Presidency, the Russian invasion of Ukraine in 2022 has brought the idea of an autonomous army to the EU's public agenda again. However, in the atmosphere of fear created by the Russia-Ukraine War, it is not possible for the EU to attempt to build an autonomous military capacity.

Giriş

Romalı tarihçi Cornelius Tacitus'un "*İki yahut üç devletin müşterek bir tehlikeye karşı koymak için birleştiği pek görülmez. Bundan dolayı teker teker dövüşür, hep birlikte yenilirler*" (Tacitus, 1965, s. 15'den aktaran Erkul, 2021, s. 54) sözü hem ortak tehdide karşı kolektif bir savunma mekanizması kurmanın zorluğunu hem de bunun yapılamaması durumunda karşılaşılabilecek sonucu açıkça ortaya koymaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa'nın karşılaştığı ortak tehdit elbette Doğu Avrupa ve Asya'nın büyük bir kısmında yayılmış bulunan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) varlığıydı. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından da hissedilen bu tehdit, Batı Avrupa Birliği (BAB), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) ortaya çıkmasında temel rol oynarken, başarısızlıkla sonuçlanacak Avrupa Savunma Topluluğu (AST) girişimi için de katalizör bir etkiye bulunmuştur.

BAB'ın NATO'nun kurulmasından sonra önemini kaybetmesi ve AST girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması, Soğuk Savaş döneminde NATO'yu Batı Avrupa'nın güvenliği için tek seçenek hâline getirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun gerekliliği üzerine yaşanan tartışmalar, Avrupa Birliği'ni (AB) otonom bir savunma mekanizması oluşturmaya itmiş olsa da bu dönemde yapılan girişimler öngörülen şekilde başarılı olamamıştır.

ABD'nin Avrupa'daki lider pozisyonunu kaybedeceği ve NATO'nun zayıflayacağı düşüncesiyle Avrupalı müttefiklerine karşı duyduğu güvensizlik, Fransa'nın sorunlu tutumu ve AB'nin savunma alanında bütünleşme noktasında yaptığı hatalar, AB'nin yaşadığı başarısızlıkta temel bir rol oynamıştır. Bu makale bir Avrupa ordusu kurulmasında yaşanan başarısızlığı gerekçeleriyle açıklanmanın ötesinde Soğuk Savaş süresince ve sonrası dönemde bir Avrupa ordusu fikrinin başarısızlığa uğramasına neden olan ana sorunların büyük bir değişiklik göstermediğini ortaya koyma amacındadır. İfade edilen amaç, süreklilik gösteren sorunların çözümünün ve savunma alanında bir uluslarüstü irade ortaya koymanın ne kadar zor olduğunun anlaşılması açısından önemli olduğu gibi bir gelecek öngörüsünde bulunabilmek için de gereklidir. Nihai olarak makale bir Avrupa ordusunun kurulması ve işlevsel hâle gelmesi için yukarıda belirtilen sorunların görece olarak çözülmesi gerektiği iddiasındadır.

Avrupa Birliği modeli, uzun süredir Avrupa'da hâkim olan siyasal gerçeklik anlayışına meydan okumuş ve Avrupa'nın kendi içine yönelik barışı mümkün kılmıştır. Buna rağmen AB üyesi ülkeler bir Avrupa ordusu söz konusu olduğunda siyasal gerçeklikten tamamen kopmanın ne kadar zor olduğu gerçeğiyle yüzleşmişlerdir. Buradan hareketle ulusal çıkarlar ve karşılıklı güvensizlik temelinde Avrupa'nın savunma alanında bütünleşmesinin önündeki en büyük engellerden birisinin siyasal gerçeklik olduğu dikkate alınmış ve makalede siyasal gerçeklik kuramının üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak hem tarihsel tecrübenin hem de güncel gelişmelerin kendi gerçekliklerinde anlamlandırılabilmesi için makalede konjonktürel gerçeklik yaklaşımının benimsendiğinin ifade edilmesi gerekir.

Giriş ve sonuç bölümü dışında üç bölümden oluşan bu makalenin ilk bölümünde bir Avrupa ordusu kurulmasına yönelik fikrin ortaya çıkışı ve bu fikrin uygulamaya geçirilmesinde karşılaşılan sorunlar, özellikle Fransa'nın politikaları üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Makalenin ikinci bölümünde ise hem Soğuk Savaş dönemi hem de Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'dan bağımsız ve işlevsel bir Avrupa ordusunun niçin kurulamadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soruya yanıt aranırken AB üyesi ülkelerin bir Avrupa ordusu kurulmasına ilişkin olarak güvenlik, askerî konular, dış ilişkiler ve özellikle egemenlik temelinde yaşadığı zorluklar ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde tarihsel süreçten elde edilen dersler, Avrupa Birliği'nin bütünleşme süreci, AB'de yaşanan liderlik

sorunu, halkın Avrupa ordusu fikrine bakışı, Brexit ve AB'nin ABD, NATO ile ilişkileri dikkate alınarak bir Avrupa ordusu kurulması fikrinin geleceği tartışılmıştır.

Bir Avrupa Ordusu Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Fikrin Karşılaştığı Zorluk

Makalenin bu bölümünün amacı, BAB, AST veya AB'nin ortak dış politikasına ilişkin ayrıntılı bilgi vermek yerine, bir Avrupa ordusunun fikrî anlamda ortaya çıktığı dönemde karşılaştığı zorlukların anlaşılmasını sağlamak olacaktır. 1948 Bürüksel Antlaşması ile kurulan BAB, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Birleşik Krallık arasında kolektif bir savunma sağlama amacı taşımaktaydı. Her ne kadar sonrasında Almanya ve İtalya'yı içine almış olsa da BAB kurulduğunda, Almanya ve İtalya'nın BAB'dan dışlanmaları Avrupa'nın savunması için fazlasıyla sorunlu idi. Hatta BAB'ın ilk etapta Almanya karşıtı bir ittifak izlenimi verdiği de dikkate alınır (Paulo, 2008, s. 11-16) bu durum daha iyi anlaşılacaktır.

Almanya'nın BAB'dan dışlanmasında en net tavrı Fransa göstermiştir. 1950'nin Ağustos ayında Strazburg'da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, Fransız bakan André Philip bir Avrupa ordusu kurmanın önemini dile getirmesine rağmen Alman ordusunun yeniden ayağa kalkmasına itiraz etmiştir.¹ Birleşik Krallık ise Batı Avrupa'nın savunulabilmesi için Alman yardımının vazgeçilemez olduğu görüşünü savunmuştur.² Diğer taraftan Churchill'in bu toplantıda, Almanya'yı kurulacak olan birleşik Avrupa ordusunun üyelerinden biri olarak belirtmemiş³ olması (H.G.L., 1952, s. 236) Birleşik Krallık'ın Almanya'ya ihtiyaç duymakla birlikte bu ülkeye yönelik güven sorunu yaşamaya devam ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Churchill'in düşünceleri de dikkate alınır bu konuda daha yapıcı tarafı temsil eden Birleşik Krallık, Fransa ile çalışarak Almanya'nın Avrupa'da uygun bir güç dengesi içerisinde kontrolünün sağlanmasını ve burada yapıcı bir rol oynamasını garanti altına almayı istiyordu. Böyle bir Almanya, Avrupa savunması için bir avantaj sağlayacaktı. Ayrıca BAB'ın hükümetler arası iş birliğine dayanan bir yapıya sahip olması (Deighton, 1998, s. 181), savunma alanında uluslararası bir iş birliği modeline henüz sıcak bakmayan Avrupa ülkeleri için de bir diğer avantaj olarak görülmekteydi. Almanya'nın BAB'a veya NATO'ya dâhil edilmesinin kolay olmayacağı görülmekle birlikte, AKÇT içerisinde Almanya'nın yer alması iş birliğinin farklı alanlarda mümkün olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

¹ André Philip Ağustos 1950'de Avrupa Konseyi'nde yaptığı konuşmasında “İstediğimiz Avrupa vergilerinden elde edilen fonlarla finanse edilen bir Avrupa ordusudur.” diyerek bir Avrupa ordusu fikrini desteklediğini açıkça ifade etmiştir. Aynı konuşmasının devamında belirttiği “Biz Alman ordusunun kurulmasına karşıyız. Bunun o ülkede demokrasinin doğması için tehlikeli olacağını düşünüyoruz. Tüm Avrupa vatandaşlarının katıldığı bir Avrupa ordumuz olsaydı, bu ulusal bir sorun olmazdı.” (Belfast News – Letter, 1950, s. 5) şeklindeki görüşü, Philip'in Alman ordusunun yeniden oluşturulmasının karşısında olduğunu net bir biçimde ortaya koymuştur.

² 11 Ağustos 1950 tarihinde Avrupa Konseyi'ne yaptığı konuşmasında Winston Churchill “Çok memnunum ki Almanlar, kendi sorunlarına rağmen, buraya gelerek tehlikelerimizi paylaşıyor ve gücümüzü arttırıyorlar. Bir yıl önce burada olmaları gerekiyordu. Bir yıl boşa harcandı, ancak hala çok geç değil. Birlikte durup, birleşik ve kararlı olmadıkça hiçbirimiz için Avrupa'da canlanma olmaz, hiçbirimiz özgürlüğünün güvenliği olmaz” diyerek ortak tehlikeye karşı Almanların da yanlarında olması gerektiğini vurgulamıştır (Churchill, 1950).

³ Winston Churchill 11 Ağustos 1950 tarihinde Avrupa Konseyi'ne yaptığı konuşmasında komünizme karşı bir siper oluşturmak amacıyla derhal bir Avrupa ordusunun kurulması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Bunun yanında aynı konuşmadan yapılacak bir alıntı üzerinden Churchill'in Almanya'yı tahayyül edilen askerî yapı içerisinde kabul etmediği görülecektir. “Avrupa'da mümkün olan en kısa sürede gerçek bir savunma cephesi yaratılmalıdır. Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri Kıta'ya büyük kuvvetler göndermelidir. Fransa, ünlü ordusunu yeniden canlandırmalı. İtalyan dostlarımıza hoş geldiniz diyoruz. Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İskandinav devletlerinin tamamı paylarına düşeni almalı ve ellerinden gelenin en iyisini yapmalıdır” (Churchill, 1950).

Bu yönüyle, 1951’de AKÇT’nin kurulmasıyla kömür ve çeliğin uluslarüstü bir yapının denetimine geçmesi, Almanya ve Fransa arasında yeni bir savaşı önleme amacını taşıdığı için bir dönüm noktasıydı (Paulo, 2008, s. 11-16). AKÇT ile üye ülkeler aynı zamanda kendi içlerine yönelik olarak bir güvenlik sistemi de inşa etmiş oldular (Canbolat, 2014). Ancak kurulan bu uluslarüstü yapının giriş bölümünde ifade edilen “ortak tehlide” karşı askerî bir yanıt veremeyeceği açıktı. Diğer taraftan, ABD’nin yer almadığı BAB’ın NATO’nun kurulmasıyla etkisizleştiği de dikkate alınarak Avrupa’nın savunması için otonom bir yapının oluşturulması gerekli görülüyordu.

Devam eden süreçte Pleven Planı ile başlayan ve AST’yi oluşturacak olan Paris Antlaşması ile devam edecek sürecin önü açıldı. Fransızların Avrupa ordusu kurulmasına ilişkin ciddi girişimlerinden biri Fransız Başbakan Pleven’in ortaya koyduğu Pleven Planı’nın, Fransa Meclisi tarafından kabul edilmesiyle belirgin hâle geldi. Planda ortaya koyulan bir Avrupa savunma bakanı ve bir Avrupa ordusu fikri hem İngilizler hem de Almanlar tarafından kabul görmemiştir. Almanların bu plan içerisinde diğer devletlerle eşit bir statüye sahip olmamaları da planı reddetmelerinde temel bir yere sahiptir (H.G.L., 1952, s. 236-237). Bu planı önemli kılan unsur, bir Avrupa ordusu fikrinin ortaya koyulmuş olmasından ileri gelmekteydi. Peki, ne değişti de Fransa Almanya karşıtlığını “frenlemek” durumunda kaldı?

Bu noktada Fransa’nın Almanya karşıtı tutumunun, AST temelinde değişmesinin bazı rasyonel nedenleri bulunmaktaydı. Soğuk Savaş’ın etkilerinin daha net bir biçimde görülmesi ve etkisiz bir Almanya’nın, Batı’nın güvenliğinin sağlanmasında bir sorun olmaya başlaması bunlar arasındaydı. Diğer taraftan Fransa’nın Almanya’ya duyduğu güvensizlik devam ederken, Almanya da tam ve eşit bir ülke olmaksızın NATO üyesi olmak istememekteydi.⁴ İşte bu noktada Fransa bağımsız bir Almanya yerine, Almanya’nın da yer alacağı bir Avrupa ordusu kurulması fikrini Pleven Planı ile ortaya koymaya çalıştı.⁵ Böylece Alman silahlı kuvvetleri kontrollü bir biçimde AST’ye askerî katkı sunabilecekti (Bebr, 1955, s. 171-173).

Fransa’nın Almanya’ya yönelik tutumunu değiştirmesi için Fransa’ya bir dizi garanti verilmiş olsa da Fransa’nın çekincesinin temelinde, Birleşik Krallık ve ABD’nin Avrupa üzerindeki caydırıcılıklarını kaybettikleri bir dönemde silahlanmış bir Almanya’nın, Avrupa’nın güvenliğini tehlikeye düşürme ihtimali yer almaya devam etmekteydi (C.N.J., 1954, s. 328). Diğer bir ifadeyle Fransa Almanya’ya gerçek bir güven duymamakla birlikte

⁴ Federal Almanya Cumhuriyeti’nin ilk başbakanı olan ve 1949 ile 1963 yılları arasında başbakanlık görevi yapan Konrad Adenauer, 1955’de Almanya henüz NATO üyesi olmadan önce Foreign Affairs Dergisi’nde yayınlanan bir makalesinde, Almanya’nın özgür uluslar topluluğunda eşit bir ortak olması, Almanya’nın işgalinin sona erdirilmesi ve Federal Almanya Cumhuriyeti’ne iç ve dış işleri üzerinde tam yetki verilmesi çağrısında bulunarak bu konuları çözülmesi gereken birer sorun olarak tanımlamıştır (Adenauer, 1955, s.177).

⁵ Pleven planının ismi Fransa Başbakanı René Pleven’den gelmektedir. 24 Ekim 1950’de, Fransa Başbakanı Pleven, özellikle Almanya’nın yeniden silahlanmasını önlemek için Almanya ve İtalya da dâhil olmak üzere, AKÇT’yi oluşturacak olan altı ülkenin ordularını kapsayan ortak bir Avrupa ordusu kurulması için kendi ismiyle anılan planını Fransız Ulusal Meclisi’ne önermiştir. Pleven meclise önerisini sunduğu konuşmasında, Almanya’nın ordu kurmasına yönelik açık bir muhalefet ettiği söylenebilir. “*Hemen ya da sonra, doğrudan ya da dolaylı, koşullu ya da koşulsuz olarak bir Alman ordusunun kurulmasına yol açan herhangi bir sistem, yeniden güvensizlik ve şüphe uyandıracaktır. Alman tümenlerinin, bir Alman Savunma Bakanlığı’nın kurulması, er ya da geç bir ulusal ordunun yeniden inşasına ve dolayısıyla Alman militarizminin yeniden canlanmasına yol açacaktır. Müttefiklerimizin her halükarda oybirliğiyle kınadığı bu tür bir sonuç, Almanya’nın kendisi için bir tehlike olacaktır*” (Pleven, 1950). Pleven’in bu konuşmasıyla Almanya’nın ordusunu yeniden inşa etmesini beraberinde getirebilecek yolları kapatmaya çalıştığı görülmüştür. Kısaca Pleven’e göre Almanya’nın ulusal bir ordu kurmaması ve yalnızca Avrupa ordusu içerisinde yer alması gerekmektedir.

Almanya'yı Avrupa'nın savunmasından tamamen dışlayamayacağı gerçeğiyle yüzleşmek durumunda kalmıştır.

Elbette Almanya'nın da AST'ye dâhil olması için ikna edilmesi gerekiyordu. Çünkü Almanya'nın Avrupa Savunma Topluluğu'na mesafeli tutumunda NATO üyesi olamaması önemli bir yer tutmaktaydı. Walter Hallstein, Federal Almanya'nın NATO üyesi olana kadar Avrupa Savunma Topluluğu kurulmasına yönelik bir anlaşmaya taraf olmayacağını açıklayarak (H.G.L., 1952, s. 243-244), Almanya'nın yalnızca AST ile yetinmeyeceğini ve NATO üyesi olması gerektiğini muhataplarına hatırlatıyordu. Almanya'nın sonrasında bu konuda ısrarcı olmayarak NATO üyeliğini bir ön şart olarak sunmaktan vazgeçtiği de ifade edilmelidir.

AKÇT'yi kuran altı devletin imzaladığı 27 Mayıs 1952 tarihli Paris Antlaşması ile inşa edilecek Avrupa Savunma Topluluğu'nun amacı, bir uluslarüstü örgüt altında devletlerin savunma potansiyellerini birbirlerine uyumlu hâle getirme girişimini hayata geçirmektir. AST'nin bir bakanlar kurulu, meclisi, komiserliği ve adalet divanı bulunacak ve üyelere birisine yapılan saldırı, tüm üyelere yapılmış kabul edilecekti.⁶ AST projesi hayata geçmemiş olsa da Federal Almanya'nın yenilenmiş bir ilişki üzerinden Avrupa'nın savunmasına dâhil olması yaşamsal bir katkı olarak kabul edilebilir. Şöyle ki AST anlaşmasının yapıldığı gün ABD, Fransa ve Birleşik Krallık yayınladıkları bildiriye, Federal Almanya'ya uygulanmakta olan özel kısıtlamaların kaldırıldığını ve Batı'nın savunulmasında eşit bir ortak olarak yer almasına izin verildiğini ortaya koymuşlardır (A European Army, 1952, s. 38-41). Bu yönüyle Federal Almanya'nın Batı ve özelde Avrupa savunmasına katılmasının önündeki çekincelerin kaldırılması, başarısız olan AST girişiminin en önemli sonuçlarından birisi olarak değerlendirilmelidir.

Avrupa Savunma Topluluğu'nu kuran antlaşmanın AKÇT'yi oluşturan altı devletin ulusal parlamentolarındaki onay süreci sırasıyla Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'da tamamlanmış olmasına rağmen İtalya'nın temkinli tavrı dikkat çekiciydi. Antlaşmanın İtalya Parlamentosu'ndan geçmesi olası bir sonuç olarak değerlendirilmekle birlikte, İtalya'da hükümetin bu anlaşmayı parlamento onayına sunmakta acele etmeyerek Fransa'nın kararını beklemesi dikkate değerdi (C.N.J., 1954, s. 326).

İtalya'nın bu tavrında AST'nin Fransa tarafından reddedileceğini öngörmüş olması etkiliydi. Öyle ki Fransa Meclisi AST'yi nihai olarak reddetmeden önce Fransa'nın anlaşmanın diğer ülkelerce kabulünü imkânsız hâle getirecek bazı girişimlerde bulunduğu da belirtilmelidir. Dönemin Fransa Başbakanı Pierre Mendès, sekiz yıl süresince AST'nin örgütlenmesinin hükümetler arası olmasını önermiş,⁷ AST içerisinde Almanya'ya ayrımcılık yapılması gerektiğini ileri sürmüştü⁸ ve AST anlaşmasının 38. maddesinin (siyasi topluluğu düzenleyen)

⁶ Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması'nın temel ilkeleri düzenleyen kısmının 2. maddesinde Topluluğun savunma amaçlı olduğu ve Avrupa'daki üye devletlerden herhangi birine veya Avrupa Savunma Kuvvetlerine yöneltilen herhangi bir silahlı saldırının, tüm üye devletlere yönelik bir saldırı olarak kabul edileceği belirtilmiştir (European Defense Community Treaty, 1952, s. 168).

⁷ 1953 ve 1957 yılları arasında ABD'nin Fransa Büyükelçisi olan Douglas Dillon ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir telgrafta, Mendès'in neden AST'nin sekiz yıllık bir süre içerisinde hükümetler arası kalması istediğini açıklamıştır. Dillon'a göre Mendès, Brüksel'in uluslarüstü taleplerini azaltmak için bir çaba harcamaktaydı ve bu çabası AST'nin ilk sekiz yıl oybirliği esası temelinde tıkanma ihtimalinden kaynaklanmamaktaydı. Mendès'in bu noktadaki çekincesi, AST Antlaşması'nın taahhütleri altına girmesi sonucunda Fransa'nın çıkarlarının diğer üyelerin çıkarları karşısında feda edilebilecek olmasıydı. Bu açıdan Mendès'in Fransa'nın çıkarlarının korunmasına yönelik bir güvence arayışı içerisinde olduğu ileri sürülebilir (Dillon, 1954).

⁸ Genel bir çerçeveden bakılırsa Mendès'in Almanya ile iyi ilişkiler istemesine rağmen bunun gerçekleşmesi için

kaldırılmasını zorunlu görmüştür.⁹ Mendès'in bu çıkışı ABD ve Birleşik Krallık tarafından soğuk karşılanırken, AKÇT'nin diğer beş üyesi arasında ise öfkeye neden olmuştur.¹⁰ Bu noktada, Mendès'in Churchill ile farklı alternatifleri ele aldığı görüşmede, Churchill'in Mendès'in yukarıda değinilen görüşlerini dikkate almayarak Almanya'nın NATO üyesi yapılması alternatifi üzerinde durduğu da belirtilmelidir (Deighton, 1998, s. 183-184).

Diğer taraftan beklendiği gibi AST'nin Fransa Meclisi tarafından reddedilmesinde, Birleşik Krallık'ın bu yapıya dâhil olmak istememesi ve Fransa'nın AST içinde Almanya karşısında etkisizleşebileceği yönündeki çekince de etkili olmuştur (Bebr, 1955, s. 173). Burada ilginç olan, Fransa'nın başat olduğu bu girişimin, yine Fransa'nın AST Antlaşması'nı onaylamamasıyla çökmesidir (Paulo, 2008, s. 11-16). AST'nin niçin başarısız olduğu konusuna makalenin bir sonraki bölümünde ayrıca değinileceği için burada bırakmak isabetli olacaktır.

Uwe Nerlich'e göre Fransa, AST'nin reddedilmesinden sonraki yirmi yılını Batı Avrupa'nın güvenliğini yeniden düzenlemek için yaptığı girişimlerle geçirmiştir (Nerlich, 1974, s. 188-189). Fransa'nın bu girişimlerinin sonuçsuz kalması sonrasında, Avrupalı devletler daha önce denenmiş ve başarısız olmuş bir Avrupa ordusu fikrini gerçeğe dönüştürmek yerine, AET üyelerinin dış politikalarının nasıl uyumlu hâle getirilebileceği üzerine çaba harcamayı gerekli görmüşlerdir. Bu politikanın, makalenin sonraki bölümünde değinileceği üzere entegrasyon temelinde isabetli olduğu ifade edilmelidir.

Yukarıda belirtildiği üzere, AET içinde üye ülkelerin dış politikalarının uyumlu hâle getirilmesine ilişkin çabaların 1960'ların sonunda hız kazandığı görülmüştür. Üye ülkelerin dışişleri bakanlıkları ve büyükelçileri arasında bir uyum arayışı, bahsi geçen çabayı önemli kılmıştır. Buna ek olarak, Davignon Prosedürü/Raporu¹¹ olarak bilinen girişim, uluslararası politikanın önemli sorunlarına karşı karşılıklı anlayışı sağlamayı ve görüşlerin yanında ülkelerin pozisyonlarını uyumlaştırmayı hedefliyordu (European Union Encyclopedia and Directory 2022, 2021, s. 812-813). Buradan hareketle Davignon Prosedürü, AET üyesi ülkelerin AET dışına yönelik olarak ilkel olarak nitelenebilecek bir siyasi iş birliği tasarlaması olarak da tanımlanabilir. Burada dikkat çeken ayrıntı ise Avrupa Parlamentosu'nun, dış politikanın pratikte savunma politikasından ayrılmayacağı görüşüdür (Gladwyn, 1975, s. 168).

hem Birleşik Krallık'ın daha fazla garanti vermesini hem de Saar'ın statüsü gibi Fransa ve Almanya arasında çözülmemiş sorunların çözülmesini bir ön şart olarak sunmaktaydı. Mendès'in Birleşik Krallık'tan aldığı güvenceler ve Almanya ile var olan sorunların çözülmesinin ardından Almanya'nın yeniden silahlanmasına yönelik çekincelerini sonlandırmış olması (The Straits Times, 1954, s. 3; The Singapore Free Press, 1954, s. 2) Almanya ile iyi ilişkiler istediğini göstermesi açısından önemlidir.

⁹ Esasında Mendès bu zorunluluğu AST Antlaşması'nın Fransız Ulusal Meclisi'nden geçmeyeceği öngörüsü üzerinden dile getirmiştir. Mendès AST Antlaşması'nın Ulusal Meclis'deki onay oylamasından birkaç gün önce Jean Monnet'e yazdığı mektubunda iç politika ve kamuoyu nezdinde karşılaştığı sorunları belirtmiş ve mevcut şartlar altında Antlaşma'nın Ulusal Meclis'te onaylanmayacağına yönelik çekincelerini dile getirmiştir (Mendès, 1954).

¹⁰ Mendès'in tutumuna karşı oluşan tepki AST Geçici Komitesi'ndeki ABD özel gözlemcisi olan David Bruce tarafından ABD Dışişleri Bakanlığı'na bildirilmiştir. Bruce'un belirttiği üzere AST içinde yaşanan anlaşmazlık, Fransa dışındaki diğer beş üyeyi ayrı bir bildiri yayınlamayı düşündürecek kadar büyüktü. Mendès'in her devletin komiserliklerinin kararları veto edebilmesini istemesi, AST Antlaşması'nın 38. maddesine yönelik tutumu, devletlere AST'den ayrılma hakkı tanınması talebi ve bunların yanında Almanya'nın birleşmesi konusunda kullandığı dil (Bruce, 1954) yukarıda bahsedilen tepkinin temel nedenleri arasındadır.

¹¹ Davignon Raporu genel olarak üye ülkelerin dış politikalarını uyumlu hâle getirmeye yönelik bir girişim olarak özetlenebilir. Bunu mümkün kılmak için üye ülkelerin dışişleri bakanlarının ve dışişleri bakanlığındaki üst düzey görevlilerin yapacağı düzenli görüşmeler önemliydi (Ayrıca bkz., Özdal, 2013, s. 89-90).

Avrupa Parlamentosu'nun ortaya koyduğu bu gerçeklik, "Niçin bir ortak dış politika ve güvenlik politikası oluşturmak zordur?" sorusuna da büyük ölçüde yanıt vermektedir.

1966'da NATO'nun askerî kanadından çekilen Fransa için Avrupa'da kolektif bir savunma sistemi oluşturulması ve bu sisteme liderlik etmek önemliydi. Diğer taraftan Avrupa'da yeni bir savunma sistemi veya örgütü oluşturmak hem Soğuk Savaş gerçekliğiyle uyumlu değildi hem de muhatap ülkeler böyle bir girişime sıcak bakmamaktaydı. Bu nedenle Fransa'nın var olan bir askerî birliği (BAB) yeniden "uyandırmak" istemesi kendi içinde tutarlıydı.

1973 yılında, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı olan Michel Jobert'in BAB'ı yeniden ön plana çıkararak Fransa'ya BAB üzerinden yeni bir rol oluşturmaya çalıştığı görülmüştür. Jobert'e göre Avrupa'nın bağımsızlığını sağlamak için BAB bir siyasi-askerî rolün aracı olarak kullanılmalıydı (McGeehan, 1985, s. 116). Sonrasındaki süreçte de BAB, Avrupa'nın savunulması için ilk akla gelen seçenek olarak dikkate alınmıştır. BAB'ın yeniden canlandırılmasına ilişkin bir başka çaba da Soğuk Savaş'ın tırmanma eğiliminde olduğu 1984'te karşımıza çıkmaktadır. BAB'ın Bakanlar Konseyi, Haziran 1984'te Paris'te gerçekleştirdiği toplantıda savunma ve güvenlik alanında daha iddialı bir Avrupa oluşturabilmek amacıyla, BAB'ın nasıl yeniden etkinleştirilebileceğine yönelik olasılıkları incelemek için bir çalışma grubu kurulması kararını almıştır.¹² Böylece 1984'ten iki yıl önce Almanya ve Fransa'nın savunma temelinde gizli bir biçimde yürüttüğü ikili görüşmeler de anlam kazanmış oluyordu. Bu görüşmelerde Almanya'nın karar vermesini güçlendiren konu kuşkusuz Fransızların, Almanları Avrupa ve Atlantik arasında bir seçim yapmaya zorlamalarıydı. Almanya'nın da ötesinde bir bütün olarak Batı Avrupa'nın beklentisi, savunma alanında yapılacak iş birliğinin Atlantik çerçevesinde gerçekleştirilen savunmayı güçlendirmesi ve ona bir alternatif sunmaması yönündeydi (Eberle vd., 1984, s. 545-547).

BAB'a ilişkin olarak ortaya koyulan bu çabanın bir anlam kazanması için 27 Ekim 1984'te kabul edilen Roma Deklarasyonu önemli bir yere sahipti. Roma Deklarasyonu'nda BAB'a yalnızca Avrupa güvenliğini sağlamasında daha aktif bir rol biçilmemiştir. Bunun yanında BAB'ın Avrupa dışındaki kriz bölgeleriyle muhatap olması gerektiği konusunda da bir irade ortaya koyulmuştur (Şöhret, 2013, s. 63). Bu yönüyle Roma Deklarasyonu'nun BAB'ın yeniden "canlandırılmasında" büyük bir etki doğurduğu belirtilmelidir.

BAB ve AST'nin fikrî anlamda ortaya çıktığı dönemde karşılaştığı zorlukların incelenmesi, Avrupa'nın savunma alanında yaşadığı başarısızlığı anlamak adına önemlidir. Bu noktada, makalede üzerinde ayrıca durulan Fransa'nın politikalarının bilinmesi gereklidir. Fransa, Avrupa'da kolektif bir savunma sisteminin oluşturulma sürecini en fazla isteyen aktör olmakla birlikte, bu sürecin en başından itibaren sorunlu hâle gelmesinde de büyük bir yere sahiptir. Makalenin ilerleyen kısımlarında görüleceği üzere, Fransa'nın tarihsel süreci ve bu süreçte yaşanan başarısızlıkları dikkate almaması, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Soğuk Savaş sonrası dönemde de Avrupa'nın bu alanda ilerleyememesinin temel nedenlerinden birisi olarak kabul edilebilir.

¹² Bakanlar Konseyi tarafından talimat verilen çalışma grubu ve siyasi direktörler, BAB'ı yeniden etkinleştirme olasılıklarını "neden şimdi Batı Avrupa Birliği'ni yeniden aktifleştirmeliyiz?", "böyle bir yeniden aktifleştirme ne tür bir içeriğe sahip olmalıdır?" ve "uygulama prosedürleri neler olacaktır?" soruları etrafında ortaya koymaya çalışmışlardır (WEU Council of Ministers, 1984, s.306).

Avrupa Ordusu Fikri Niçin Başarısız Oldu?

Rolin¹³ AST'ye sempati duymadığını ve AST Antlaşması'nın yürürlüğe girip girmeyeceğinden emin olmadığını belirtmekle birlikte, böyle bir anlaşma olmaksızın Avrupa'nın savunulması noktasında daha fazlasının yapabileceğini ileri sürmüştür. Rolin'e göre AST'nin etkin bir konuma gelmesi, AKÇT'nin Avrupa'ya yaptığı çok ötesinde bir etki doğuracaktı. Çünkü AKÇT, sanayi için yaşamsal olan kömür ve çelik ile sınırlıydı ve bu yönüyle üye ülkelerin ekonomileri büyük ölçüde ulusal karakterini korumaktaydı. Diğer taraftan AKÇT'yi oluşturan altı devlet, askerî bir topluluk oluşturmaya yönelik başladıkları müzakerelerde ulusal orduların federal/ortak bir yapı altında birleştirilmesi gibi zorlayıcı bir konu ile yüzleşmişlerdir. Rolin'e göre böyle bir birleşme, üye devletlerin dış politikadaki kontrollerinin devri anlamına gelerek devletlerin dış ilişkiler alanından tek tek çekilmesi gibi bir sonuç doğuracaktı (Rolin vd., 1952, s. 4-5).

Bu konu her ne kadar askerî ve dış ilişkiler temelinde görülse de tıpkı ortak para konusunda olduğu gibi fazlasıyla egemenlikle ilgiliydi. Rutin entegrasyon süreci içerisinde bir başarı sağlanmadan ve henüz II. Dünya Savaşı'nın kötü anıları hafızalardan silinmemişken, egemenliği ve güvenliği ilgilendiren böyle bir girişimin başarıya ulaşması mümkün değildi. AST'de veya daha genel olarak bir Avrupa ordusu oluşturmakta yaşanan başarısızlık, entegrasyon temelinde yorumlanmazsa anlaşılabilir. Askerî iş birliği ve dış ilişkiler konularının AB entegrasyon süreci içerisinde daha yavaş ilerlediği (Canbolat, 2014, s. 133) ve bugün bile sorunlu birer alan oldukları dikkate alındığında, AST'nin ortaya çıktığı dönemde başarısız bir girişim olarak kalması fazlasıyla normal karşılanabilir.

Aslında Fransız Bakan Pleven'in AST'yi farklı ülkelerin insan ve maddi unsurlarının tam bir birleşimi olarak önermesine rağmen bu iddialı önerisine "mümkün olduğunca" sözünü ekleyerek iddiasını sınırlama yoluna gitmesi (Rolin vd., 1952, s. 6) entegrasyon temelinde anlamlıydı ve askerî bir örgütlenmenin sınırlarını ortaya koymaktaydı. Dış ilişkiler konusunda bir diğer sorun da AST'yi oluşturacak altı ülkenin, dış ilişkilerini yalnızca SSCB'ye yönelik bir korku üzerine inşa etmemiş olmalarına ilişkindi. Bu ülkeler gerek küresel gerekse Avrupa'yı ilgilendiren sorunlarda kendi dış politikalarını izlemeye devam ediyorlardı. Dış ilişkiler ve güvenlik temelindeki bu farklılaşma, AST'nin işleyişini ve önceliklerini de etkileyeceği için henüz bu alanda yetki devrine hazır olmayan devletler için öngörülemez sonuçlar doğurabilirdi.

Pratikte dış politikanın devri anlamına gelecek böyle bir girişim, en başından beri AKÇT'yi oluşturan devletler için sorunluymuştu. Örneğin, yanlış bir dış politika veya Avrupa savunma gücünün yanlış kullanılmasıyla ortaya çıkacak bir savaşta ne olacaktı? Bu dönemde Fransa, Almanya ve İtalya'yı ilgilendiren Saar problemi, Trieste'nin statüsü, Hindicini sorunu veya Kuzey Afrika'ya ilişkin konularda nasıl bir karar alınacaktı (Rolin vd., 1952, s. 12)? II. Dünya Savaşı'nın üzerinden görece az zaman geçtiği bir dönemde, bu gibi soruların halk nezdinde yanıtlanabilmesi mümkün değildi.

Avrupa ordusu kurulmasının önündeki bir diğer engel, kuşkusuz ABD ve Avrupa arasında yaşanan güvensizlikle ilişkiliydi. Aslında Avrupa'nın ABD'den ayrı bir savunma sistemine sahip olması yönündeki talepler, doğrudan ve dolaylı olarak ABD'den gelmekteydi.

¹³ Uluslararası Hukuk Profesörü olarak Brüksel Üniversitesi'nde çalışmış olan Prof. Henri Rolin aynı zamanda Belçika Senatosu Başkanlığı görevinde bulunmuş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başkan olarak seçilmiş önemli bir bilim insanı ve hukukçudur. Rolin 1973 yılında hayatını kaybetmiştir.

Elbette Almanya'nın Avrupa veya daha genel olarak Batı savunması içinde olması gerektiği düşüncesi, ABD'nin bu yönde bir talep ortaya koyması için güdüleyiciydi. Almanya'nın dâhil edildiği ABD temelli bu talepler Fransa tarafından olumsuz karşılanmakla birlikte (McGeehan, 1985, s. 116), ABD'nin de kendisini dışarıda bırakan fikirleri reddetmesiyle, 1950'li yıllar bağımsız bir Avrupa savunmasının inşasının temelde nasıl bir zorlukla karşılaşacağını göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, Fransa ve ABD arasındaki ilişkide en başından beri belirleyici olan duygu, realizmin beraberinde getirdiği karşılıklı güvensizliktir. Bu güvensizliğin bugün de benzer bir şekilde devam ettiğini ileri sürmek mümkündür.

ABD'nin Avrupa'dan dışlanma korkusu üzerine yaşadığı güvensizlik, elbette Avrupa'nın "kendi ayakları üzerinde durmasıyla" da ilişkiliydi. Bu güvensizlik, Hans J. Morgenthau'nun Avrupa'nın gücünü ve refahını geri kazanması durumunda, NATO'nun askerî programının Sovyet tehdidine karşı oluşturulmuş, düşüncesiz bir tepkiden ibaret olacağı yönündeki düşüncesiyle karşımıza çıkmaktaydı (Morgenthau, 1951'den akt. Kaplan, 1954, s. 453).

Diğer taraftan, AST'ye hangi ülkenin liderlik edeceği de önemli bir sorun olarak Avrupalı ülkeler arasında askerî iş birliğini sınırlandırmıştır. Fransa'nın Avrupa'daki askerî oluşuma lider olma isteği AST için ciddi bir sorun oluşturmaktaydı. Ritsch'in 1942-1955 yılları arasında De Gaulle'ün Avrupa stratejisi üzerine yazdığı makalesinde belirttiği gibi De Gaulle, Avrupa'nın birleşmesi ve savunulması noktasında Birleşik Krallık ile bir anlaşma yapmayı reddetmiş olsa da böyle bir anlaşma Birleşik Krallık'ın ABD'den uzaklaşmasıyla sonuçlanabilirdi, bu da Fransa'nın çıkarlarıyla uyumsuzdu. Ancak sorun şuydu ki Birleşik Krallık da Avrupa'nın yeniden örgütlenmesine liderlik etme arzusundaydı. Örgütlenmeye kimin liderlik edeceği sorunu, De Gaulle'ü kıta Avrupası üzerinden bir program geliştirmeye yöneltti. Daha ağır basan Atlantik Paktı seçeneğinde ise Fransa önemli bir yere sahip olacaktı ancak ABD'nin varlığı Fransa'yı ikincil bir role zorlayacaktı. De Gaulle'ün liderlik noktasındaki "takıntısı", II. Dünya Savaşı sonrası dönemin gerçekliğini okuyamadığının açık kanıtıydı (Ritsch, 1968, s. 531-537).

AST Antlaşması'nın temelde ortak bir ordu, ortak bir silahlanma programı ve ortaklaşa finanse edilen bir bütçeye dayanması (Bebr, 1955, s. 173-174) bu girişimi sorunlu hâle getiren bir diğer konuydu. Farklı bir ifadeyle, AST'nin beraberinde getireceği çok yönlü ortaklık buna hazır olmayan devletler açısından egemenlik temelinde gerçek bir endişe kaynağıydı. Aynı zamanda ortak bir silahlanma programını yürütme isteğinin, ABD ile ilişkileri olabildiğince kötüleştirdiği de belirtilmelidir.

Bu fikre katılmayan Bebr'e göre, AST içinde NATO'nun aksine ortak bir mali havuz oluşturma amacı, AST fikrinin ortaya çıktığı dönem dikkate alındığında iddialıydı. Bebr, AST ile devletlerin silahlanma potansiyellerini daha güvenli ve aynı zamanda daha verimli bir şekilde yürütmek isteyen bir görüntü verdiğine inanıyordu (Bebr, 1955, s. 194). Bunlara ek olarak Bebr, AST Antlaşması'nda öngörülen silahlanma planı, üretim programları ve savunma finansmanının merkezileştirilmesinin tek bir savunma kuvvetinin oluşumunu kolaylaştıracağını ileri sürmüştür. Ayrıca Bebr, AST'yi gerek NATO gerekse BAB'dan farklı kılan bu düzenlemelerin AST'yi daha üst bir konuma taşıdığını düşünmekteydi. O'na göre savunma programlarının uygulanışını ülkelerin iradesine bırakmak askerî açıdan dezavantajlı bir durum ortaya çıkardığı gibi silahlanma kontrolünü de olumsuz olarak etkilemekteydi (Bebr, 1955, s. 199). Bebr'in tek bir savunma kuvvetinin oluşturulması ve merkezileştirilmesi üzerine ortaya koyduğu fikirlerin bugün AB çatısı altında bile uygulanamadığı dikkate alındığında, bir antlaşma metninin iddialı olmasındansa, uygulanabilir olmasının ne kadar önemli olduğu rahatlıkla görülecektir.

Benzer olarak, ortak bir ordu inşa edebilmek için askerî ekipmanların standartlaştırılması önem arz etmekle birlikte, en baştan itibaren bunun gerçekleştirilmesinin ne kadar zor olduğu gerçeği ile yüzleşilmiştir. Bu noktada AST Antlaşması'nın bir başka zorlayıcı unsuru, topluluk dışından özel ve kamu kuruluşlarının topluluk sınırları içinde üretime girişebilmesi için bir ön izin alınmasının zorunlu tutulmasıyla ilgiliydi. Ayrıca bu noktadaki sınırlandırma yalnızca üretimi kapsamıyordu. Topluluk silahların ihraç ve ithal edilmesi konularında da belirleyiciydi. Silah ihracatının kontrol edilmesinin temel sebebi Topluluğun ihraç edilecek silahlara ihtiyacının olabileceği yönüdeyken, ithalat ise topluluğun üyelerinden birisinin topluluktan bağımsız olarak kendi amaçlarına ulaşmak adına savaş materyalleri satın almasının önüne geçme amacındaydı (Bebr, 1955, s. 185). Böylesine bir sınırlandırma elbette egemenlik temelinde fazlasıyla sorunluuydu. Diğer taraftan Almanya'ya karşı duyulan güvensizliğin açık bir göstergesi olarak da değerlendirilebilecek olan sınırlandırmalar, AST için bir diğer başarısızlık sebebi olarak değerlendirilebilir.

ABD'nin Avrupa'nın savunulması noktasında kendisini dışarıda bırakan fikirleri reddetmiş olması, askerî ekipmanların standartlaştırılması ve savunma sanayisine ilişkin olarak da geçerliydi. Walker ve Gummett'in belirttiği üzere ABD savunma sanayisinin gücü ve rekabetçi yönü Avrupa için bir kapı açabilirdi. Şöyle ki Walker ve Gummett Avrupa savunma sanayisinin, ABD ile rekabet edebilmesi için gücünü bir noktada toplayabildiği bir yapıya sahip olmasını zorunluluk olarak değerlendirmişlerdir. Diğer taraftan Avrupa savunma sanayisi bir kez gücünü toplamayı başardığında, bu gücü ayaklarının üstünde tutmak gerekecekti. Bunu ise yine ABD'nin Avrupa savunma sanayisiyle rekabet etmesine bağlı olacaktı. Kısaca ABD'nin bu konudaki rekabeti hem Avrupa savunma sanayisinin gücünü belli bir noktada toplaması hem de onun devamı için önemli görülmüştür. Tespit kendi içinde tutarlı olmakla beraber, yanıtlanması gereken soru ABD'nin Avrupa silah pazarına hangi koşullarda girebileceği üzerinedir. ABD'nin buradan dışlanması siyasi ve ekonomik nedenlerle sorunlu olacaktı. Mütakabiliyetin esas alınması durumunda buna hangi Avrupa ülkesinin hangi koşullarda karar vereceği gibi bir diğer anlaşmazlıkla da karşılaşılacaktı (Walker ve Gummett, 1989, s. 440).

Esasen tarihsel süreç içerisinde Avrupa'nın askerî ekipmanlarını standartlaştırma yönündeki çabaları dikkate alındığında en kolay yol silahların ABD'den tedarik edilmesi olarak görülebilirdi. Ancak petrol krizi sonrasında Avrupalı ülkelerin kendi savunma endüstrilerine verdiği önemin artması bahsi geçen kolay yolun önünde bir engel olarak belirdi. Çünkü Avrupalı ülkeler petrol ihraç eden ülkelere yapacakları büyük silah satışlarıyla ödemeler dengesini telafi edebilme ihtimalini dikkate alarak silah üretiminde geçmişte olduğundan daha dikkatli olacakları bir döneme girdiler (Scott, 1976, s. 32). Avrupalı ülkelerin gösterdiği bu tutum hem ABD ile ilişkileri sorunlu hâle getirmiş hem de askerî ekipmanların standartlaşmasını sağlamamıştır.

Fiilen yaşanan bu başarısızlığa rağmen 1990'ların sonunda dönemin AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana, Avrupa savunma sanayisinin ancak Avrupalı bir yaklaşımla hayatta kalabileceğini dile getirmiştir. Ulusal temelde sürdürülecek teknolojik savunma sanayisi girişimlerinin Avrupa'nın geleceği için sorunlu olduğunu ve özellikle önemli savunma teknolojileri için Avrupa dışı kaynaklara daha az bağımlı olmalarını sağlayacak bir Avrupa stratejisinin gerekliliğini tekrarlama yoluna gitmiştir (Markowski, Wylie, 2007, s. 32). Bu konunun AB üyesi ülkeler ve ABD arasında sorun potansiyelini bugün de devam ettirdiği belirtilmelidir. AB ve ABD arasındaki güvensizlik doğrudan taraflar arasında karşımıza çıkmakla birlikte NATO'nun geleceği de bu güvensizliğin önemli bir parçası olagelmıştır.

NATO'nun sahip olduğu potansiyel karşısında BAB'ın "uykuya yatırılması" ve AST'nin başarısız bir girişim olarak kalması sonrasında, Avrupa'nın (Fransa dışında) Soğuk

Savaş gerçekliği içerisinde güvenliğini ABD ve NATO çerçevesinde ele alması ortak ve bağımsız bir Avrupa savunması düşüncesinin uzun bir süre yeniden gündeme gelmesinin önüne geçmiştir. 1980’li ve 1990’lı yıllar birtakım yeni girişimleri karşımıza çıkarmış olsa da aşağıda ele alınacak nedenlerden ötürü Avrupa’nın NATO ve ABD’den bağımsız bir savunma sistemini hayata geçirmesi mümkün olmamıştır.

AET’den bağımsız ve NATO’ya bağlılığını sürdürecektir bir Avrupa örgütünün Atlantik’in iki yakasında da kabul edilebileceğine yönelik düşünce, daha önce ifade edildiği gibi 1984 Roma Deklarasyonu’nun önünü açmış ve bu deklarasyon BAB’ın siyasi organlarını yeniden hayata döndürmüştür. Devam eden süreçte 1986 Tek Avrupa Senedi’nde belirtildiği üzere hem AB hem de Atlantik güvenliğinin bölünmezliğini vurgulamış ve NATO’ya güçlü bir bağlılık teyit edilmiştir. 1988’de BAB’ın gerçekleştirdiği ve Avrupa’nın ilk askerî operasyonu olarak da bilinen Basra Körfezi’ndeki Cleansweep Operasyonu, ortaya koyulan iradenin küçük bir parça da olsa sahaya yansması olarak değerlendirilebilirdi. Ancak diğer taraftan Ekim 1991’de, Balkanlarda yaşanan savaşı durdurmak ve savaşın Bosna-Hersek’e sıçrayarak büyümesini önlemek için çok sayıda Avrupalı asker Hırvatistan’a konuşlandırılması için önerilen belki de tek önemli operasyonun Birleşik Krallık, Hollanda ve Portekiz tarafından veto edilmesiyle (Biscop, 2012, s. 1299) BAB’ın fikrî anlamda çıkmaza girdiği ileri sürülebilir.

AB, henüz Bosna’da sınınamadan önce, Maastricht Antlaşması ile BAB’ı farklı bir noktaya ulaştırmış ve onu ODGP içerisinde önemli bir yere konumlandırmıştı. Buna göre BAB, AB üyesi ülkelerin üstlenmek isteyeceği bir askerî operasyon için varsayılan ikinci yüklenici/üstlenici olacaktır. Bu dönemde BAB, Atlantik güvenliğinin bölünmezliğini yineleyen bir yapı olarak ABD ve Birleşik Krallık nezdinde de bir sorun oluşturmuyordu. Yine 1990’ların hemen başında BAB aracılığıyla ittifak içinde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği’nin geliştirilmesi fikri NATO için de memnuniyet vericiydi (Biscop, 2012, s. 1299). ABD için Almanya’nın tutumunun da ayrıca memnuniyet verici olduğu belirtilmelidir. Almanya’nın elbette ilk önceliği Doğu Almanya ile birleşmekti. Diğer taraftan dönemin Başbakanı Kohl hem Fransız Cumhurbaşkanı Mitterand ile özel ilişkisini geliştirmek istemiş hem de ABD’nin Avrupa’daki varlığını NATO aracılığıyla devam ettirmek niyetinde olmuştur (Dorman, 2002, s. 7).

Burada Birleşik Krallık’a ayrıca yer vermek önemlidir. Moens’e göre Birleşik Krallık, Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO’nun, Avrupa ayağı olarak BAB’ın yeniden canlandırılması fikrini savunmaktaydı. Buna göre BAB, AB için mütevazı operasyonlar yürütmek için ihtiyaç duyulan araçları inşa edecekti. BAB ile inşa edilen bu askerî kapasite, AB’nin güvenlik politikası için ihtiyaç duyduğu askerî aracı sağlayacak ve AB ve NATO arasında bir tampon/köprü görevi üstlenecekti. BAB bir tampon olarak hem AB’nin otonomluğunu sağlayacak hem de köprü olarak AB’yi NATO’ya bağlayacak ve yine ikisini ayrı tutacaktı (Moens, 2000, s. 255). Moens’in BAB ile ilgili olarak seçtiği “mütevazı” kelimesi önemlidir. Çünkü operasyon yürütecek BAB gücünün, NATO’yu rahatsız etmemesi bir gereklilik olarak görülüyordu. Ancak elbette mütevazıdan kast edilen Bosna ve yıllar sonra Kosova’da yaşanacak çaresizlik değildi.

AB üyeleri Petersberg Görevleri¹⁴ kapsamında Bosna ve Kosova’da askerî kapasitelerinin nasıl ve ne zaman kullanacaklarına dahi karar vermezken, NATO’nun her

¹⁴ BAB Bakanlar Konseyi tarafından 19 Haziran 1992’de kabul edilen Petersberg Bildirisi veya yaygın kullanımıyla Petersberg Görevleri’ne göre BAB’a üye devletlerin askerî birlikleri BAB’ın otoritesi altında insani yardım ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ve barışın sağlanması da dâhil olmak üzere kriz yönetiminde

ikisinde de merkezî bir konumda olması, BAB için fazlasıyla olumsuzdu. Bu tablo birçok Avrupalı devleti NATO'dan vazgeçerek Avrupa'nın güvenliğinin sorumluluğunu üstlenmek istemedikleri bir sonuca götürdü (Moens, 2000, s. 255-256). Bosna'da yaşananlar, AB ülkeleri için Avrupa'nın kendi savunmasını sağlayamayacağı yönündeki çekinceleri görünür kılmıştı. Kosova ise AB'nin askerî imkân, kabiliyet ve en az bunlar kadar önemli olan irade eksikliğini tüm gerçekliğiyle ortaya koymuştur.

Kosova'da Sırp'lara karşı gerçekleştirilen hava saldırılarının yaklaşık %80'inin Amerikan uçakları tarafından gerçekleştirildiği ve yine Sırp hedeflerine yönelik kullanılan akıllı silahların %90'ının Amerikan menşeli olması (Pick, 1999/2000, s. 5), AB'nin bir bütün olarak Kosova'da yaşadığı başarısızlığı özetlemektedir. Devam eden süreçte Kosova'daki hayal kırıklığına/başarısızlığa rağmen AB'nin bu konudan vazgeçmediğini göstermesi elbette önemlidir.

1999 Helsinki Zirvesi'nde üye devletlerin Petersberg Görevleri'nin tamamını yerine getirebilecek askerî birlikleri 2003 yılına kadar hazırlamaları hedefi koyulmuştur. Sayıları 50.000-60.000 kişiye kadar çıkabilecek bu birlikler, 60 gün gibi kısa bir sürede hazır hâle gelecek ve bir yıl boyunca görevlerini sürdürebileceklerdi (European Council, 1999). Bu irade, Avrupa'nın kendini savunmak için daha fazla sorumluluk üstlenmek istemesi ve Soğuk Savaş sonrası dönemde "özlemini duyduğu" bağımsız bir güç projeksiyonu tesis etme niyetiyle temellendirilmişti.¹⁵ Helsinki'deki bu girişimin, Kosova'da AB nezdinde yaşanan başarısızlık/etkisizliğin ardından gelmesi ayrıca önemsenmesi gereken bir konu olmakla birlikte, Avrupalılara zamanın önemini yeniden hatırlatmıştır. AB'nin askerî entegrasyonuna genel olarak karşı çıkan Birleşik Krallık'ın Saint-Malo Zirvesi'nden sonra muhalefetini kaldırması¹⁶ da AB'nin lehineydi. Peki, 1990'larda Balkanlar'da yaşananlar, AB'nin askerî ve siyasi gücünün sınırlarını göstermişken, ortaya konulan hedefleri hızlıca gerçekleştirmek kolay mıydı? Elbette değildi. Bahsi geçen hedeflere ulaşmak, sıklıkla dile getirilen şekilde, AB ve ABD arasındaki fikir ayrılıklarını arttırabilirdi ancak esas zorluk, AB'nin kayda değer bir askerî kapasite oluşturmak için büyük bütçeler ve uzun bir süreye ihtiyaç duymasına rağmen, AB üyesi ülkelerin halklarının ve liderlerinin böyle bir motivasyona sahip olmamalarıydı (Gordon, 2000, s. 12-16). 1990'lı yıllara ilişkin olarak şu konu da belirtilmelidir ki bu dönemde AB içerisinde tarafsızlık statüsünü devam ettiren İsveç, Finlandiya, Avusturya ve İrlanda'nın konumları da AB'yi bütün olarak askerî bir rol üstlenme çabasında zorlamıştır (Pick, 1999/2000, s. 9).

savaş güçlerinin görevlendirilmeleri için kullanılabilir (WEU Council of Ministers, 1992, s. 6).

¹⁵ 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında yayınlanan sonuç belgesinin 27. maddesinde bir Avrupa ordusunun yaratılması anlamına gelmeyeceği belirtilmekle birlikte bu maddede geçen "Avrupa Konseyi, özerk bir kapasite geliştirme kararı almak için ve NATO'nun bir bütün olarak devreye girmediği durumlarda, uluslararası krizlere yanıt olarak AB öncülüğünde askeri operasyonlar başlatma ve yürütme konusundaki kararlılığının altını çiziyor" (European Council, 1999) ifadesi, yukarıda geçen bağımsız güç projeksiyonunu tesis etme niyetini açıkça ortaya koymaktadır.

¹⁶ Fransa ve Birleşik Krallık liderleri (Jacques René Chirac ve Tony Blair) 3-4 Aralık 1998 tarihinde St. Malo'da düzenlenen zirvede, NATO'nun dâhil olmadığı uluslararası krizlere yanıt verebilmek için AB'ye bağımsız karar alma ve hareket etme yeteneği sağlama ihtiyacı konusunda anlaşmışlardır. Zirve sonrasında yayınlanan St. Malo Deklarasyonu'nda AB'nin uluslararası krizlere yanıt vermeye hazır olması için bağımsız eylemde bulunma kapasitesine, güvenilir askerî güçlere ve bunları kullanma kararı alabilmesi için gerekli araçlara sahip olmasına yönelik bir irade beyanında bulunulmuştur (Franco-British St. Malo Declaration, 1998).

Makalede de görüleceği üzere, ABD işlevsel askerî yeteneklere sahip olan bir Avrupa'nın varlığını ancak kendileriyle çalışır kalmak kaydıyla desteklemiştir. Çünkü böyle bir askerî kapasite ortaya çıktığında, başta Fransa ve diğer bazı AB üyelerinin Amerikan liderliğinden bağımsızlıklarını elde edeceklerinden kuşku duyulmuştur. AB, bu kuşkuları ortadan kaldırmak adına hibrit olarak nitelenebilecek bir formül düşünmüştür. Buna göre, AB'nin müdahil olmak istediği bir krizle karşılaşıldığında Avrupalılar ilk olarak müdahale etmesi için NATO'ya başvuracaklardı. NATO'nun bu isteği reddetmesi durumunda ise ABD desteği ve bazı NATO varlıklarının kullanılabilmesi yönünde bir beklenti ortaya çıkacaktı. Bu da krize müdahale noktasında belirli ölçüde bir özerklik doğuracaktı (Moens, 2000, s. 248-249).

Başta Fransa olmak üzere NATO'nun Avrupalı üyelerinin isteği, BAB'ın gerçek bir operasyonda NATO ve ABD varlıklarını kullanabilmesi üzerinedir. Ancak bu isteğin karşılaştığı üç temel zorluk mevcuttu. Bunlardan ilki, ABD'nin NATO ve kendi askerî varlıklarının BAB tarafından kullanımına ilişkin açık çek vermek istememesiydi. İkincisi, Türkiye gibi NATO üyesi olup BAB üyesi olmayan ülkelerin, NATO varlıklarının kullanımı için kararın tek tek operasyonların görülmesiyle verilmesini istemeleriydi. Üçüncüsü ise güvenliğini NATO'ya bağlamış olan Polonya gibi ülkelerin, NATO'nun bu süreç içerisinde zarar görmesi fikrini kabullenememeleriydi (Moens, 2000, s. 260-265).

Yukarıda da ifade edildiği üzere Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na (AGSP) yönelik ABD'nin verdiği destek, sürekli olarak muğlak ve koşullara bağlı olmuştur. ABD, Avrupa'nın savunması için daha dengeli bir yük paylaşımını istemekle birlikte, bunun NATO'yu etkilemesine müsaade etmeyeceğini Madeleine Albright'ın "3-D" şeklinde formüle ettiği düşünceyle açıkça ortaya koymuştur (Peters, 2004, s. 395-396). Albright'ın Aralık 1998'de NATO zirvesinde yaptığı konuşmada zikrettiği diminution, discrimination ve duplication kelimelerini sembolize eden "3-D" kavramı üzerinden, sırasıyla NATO'nun küçülmesine, ayrışmasına ve kopyalanmasına karşı çıkması (Albright, 1998), ABD'nin NATO'yu koruma çabasının en simgesel örneklerinden biridir.

ABD ve AB üyesi ülkelerin tutumlarına ek olarak, AB'nin askerî alanda yüksek profile sahip bir aktör olabilmesi için isteğe ihtiyacı vardı. AB siyasal sisteminde talep ve geri beslemenin nasıl bir öneme sahip olduğu (Canbolat, 2014, s. 178) düşünüldüğünde, halkın alınan kararlarda belirleyici bir role sahip olduğu ve halka rağmen entegrasyonun devam ettirilmesinin mümkün olmadığı da görülecektir. Bu konuya makalede ayrıca değinilecektir.

Tarihsel Tecrübe Işığında Bir Gelecek Öngörüsü

2000'li yıllar AB için yoğun bir gündemi beraberinde getirmişti. 2000'lerin hemen başında AB, kurumlarının reformunu, ekonomik ve parasal birliğin üçüncü aşamasının gerçekleştirilmesini, adalet ve içişlerinde iş birliğinin derinleştirilmesini, AGSP'nin uygulamaya konulmasını, üyelik için hazır olmaktan uzak ülkelerin AB üyesi yapılmasını ve Balkanlar gibi AB'nin yanı başındaki bölgelerin istikrara kavuşturulmasını hedefleyen bir çaba ortaya koymaktaydı (Dunay, 2001, s. 22). Diğer bir ifadeyle, AB'nin farklı alanlarda derinleşme çabaları ve genişlemenin beraberinde getireceği yük dikkate alındığında, AB'nin otonom bir askerî kapasiteyi inşa edecek iradeyi ortaya koyması çok mümkün görünmüyordu.

Oljelund 2001'de yayınlanan makalesinde, AB'nin bir AB gücü oluşturma niyetinde olmadığını, bir Avrupa ordusu yaratmak istemediğini, Avrupa'yı NATO korumasından koparmayacağını ve nihai olarak özerk bir askerî kapasite inşa etmeyeceğini iddia etmiştir. Bu bağlamda Oljelund, ABD açısından AB'nin girişimine ilişkin olarak korkuların azaldığını ileri sürmüştür (Oljelund, 2001, s. 7). Bosna ve Kosova'da yaşanan başarısızlığa ek olarak 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra Afganistan'a yapılan operasyonda Avrupa'nın NATO'ya verdiği destek, Avrupa ordusu fikrinin yeniden ötelenmesi anlamına gelecekti.

AB sisteminin çalışabilmesi için istek/talep gelmesi gerektiği daha önce makalede ifade edilmişti. Paulo'nun belirttiği gibi AB'nin geliştirilen kapasiteyi kullanarak bu alanda yüksek profile sahip bir aktör olabilmesi için isteğe ihtiyacı vardı. Buna rağmen çoğu Avrupalı, dünyada sahip oldukları konumun yeterli olduğunu düşünmekle birlikte, küresel sorunlara ve çatışmalara daha fazla dâhil olmak istemiyorlardı. Paulo bu saptamasından yola çıkarak Avrupa'nın savunma konusunda yakın zaman içerisinde siyasi bir istek/kararlılık göstermesini mümkün görmemiştir (Paulo, 2008, s. 56). Bu bağlamda hem kamuoyu hem de demokratik kurumlar nezdinde AGSP'nin temellendirmesi üzerine yaşanan sorunlar AGSP'yi normatif yönden zayıflatırken, dünyaya verilecek mesajı da olumsuz etkilemiştir. Temellendirmede karşılaşılan bu sorunlu durum, işlerin istenildiği gibi gitmediği bir senaryoda AB üyesi ülkelerin hükümetlerini savunmasız bırakacaktı (Bailes, 2008, s. 129).

Örneğin, Almanya'da Almanya'nın daha güçlü bir biçimde uluslararası krizlerde yer almasını isteyenlerin oranı, 2014'den 2017'ye kadar görece küçük bir artış göstermekle birlikte, bu oran ancak %40'larda kalmıştır (Tassinari ve Tetzlaff, 2018, s. 3). Uluslararası kriz bölgelerinde etkin olmak isteyenlerin oranı ve bu orandaki artış önemlidir fakat Almaya için askerî, siyasi ve ekonomik alanda işler yolunda gitmezse, dâhil olunan kriz Almanya'da hükümet için yıpratıcı olacak ve destek oranını hızla aşağı çekecektir.

Diğer taraftan Bulmer'e göre AB'nin karar alma yapısı, AB içindeki sorunlar, Almanya'nın küresel sorunlara yanıt verme kapasitesi ve nihai olarak Almanya'nın Fransa'yı dikkate alarak liderlikten kaçınmış olması, Almanya'nın hegemonyası için sorunludur (Bulmer, 2018, s. 11-12). Ayrıca Bulmer, Brexit sonrası dönemde AB içinde hegemon güç olma noktasında yeterli yapısal gücü bulunmasına rağmen Almanya'nın iç siyasi nedenlerle AB liderliğine yönelik gücünün sınırlandırıldığına da inanmaktadır (Bulmer, 2018, s. 11-28). Almanya ile ilgili ifade edilen saptamaların büyük ölçüde Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında da devam ettiği rahatlıkla ifade edilebilir.

Halkın bir Avrupa ordusunu yeterince istememesi elbette konuya ilişkin bir bilinmezliği de içermektedir. AB'nin kamuoyu nezdindeki en önemli hatalarından biri ortaya koyulan çok sayıdaki askerî proje ve kavramsallaştırmanın varlığıdır. AB, bir üst isim üzerinde uzlaşarak bunu kamuoyuyla paylaşmayı seçmelidir. Diğer bir ifadeyle ortak amaca hizmet edecek tek bir projenin çatısı altında faaliyetler yapılmalı ve halk bilgilendirilmelidir. Bilindiği üzere AB halkı zaman zaman içeriğinden bağımsız olarak bilgi sahibi olmadığı kararları reddetme yoluna gitmektedir. Halihazırda fazlasıyla risk barındıran ve sorumluluk gerektiren böyle bir süreci başlatabilmek ve entegrasyonu sürdürmek için halkın ikna edilmesi bir ön gereklilik olarak kabul edildiğinde, konunun önemi daha çok anlaşılacaktır.

Bir Avrupa ordusu oluşturma konusunda ABD'nin Soğuk Savaş döneminde verdiği desteğin süreklilik arz etmediği ve şartlı olduğuna değinilmişti. Soğuk Savaş sonrası dönemde de ABD'nin bu tavrı değişmemiştir. ABD ve Avrupa arasındaki güvensizlik ABD'yi yıpratırken, AB'yi de askerî anlamda savunmasız bir duruma itmeye devam etmektedir. Bu sorunun AB ve ABD ilişkilerinin geleceğini şekillendirmeye devam edeceği de rahatlıkla ileri sürülebilir.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün AB'nin askerî varlığına ilişkin yaptığı "Avrupa'yı Savunmak: NATO'nun Avrupalı Üyeleri İçin Senaryo Temelli Yetenek Gereksinimleri" başlıklı bir araştırma, AB açısından durumun ne kadar zor olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmaya göre, aynı zamanda NATO üyesi olan Avrupalı ülkeler, Avrupa'da tam ölçekli bir kıtasal savaşı kapsamayan bölgesel bir çatışmada, benzer bir düşmana karşı üstünlük sağlayabilmek için 288 ila 357 milyar dolar arasında bir yatırıma ihtiyaç duyacaklardır (Barrie vd., 2019, s. 3). Tarihsel tecrübe, gereken süre ve talep eksikliği

dikkate alındığında, bahsi geçen üstünlüğün mevcut koşullarda sağlanabilmesi mümkün değildir.

Diğer taraftan 2002 yılından itibaren AB'nin doğusuna yönelik izlediği komşuluk politikasında demokrasi, liberal ekonomi, açık toplum ve hukukun üstünlüğü temelinde ülkelerin desteklenmesi ve bu özelliklere sahip ülkelerle komşu olunması önem arz eder. AB, bugün de bahsi geçen hedefini devam ettiriyor. Ancak diğer taraftan Rusya'nın siyasi, askerî ve ekonomik araçlar kullanarak AB'nin doğusunda otoriterliği desteklemesi, bu hedefin uygulanmasında büyük bir zorluğu beraberinde getirmiştir. Belarus, taraflar arasındaki mücadeleyi net bir biçimde ortaya koymaktadır. Geline noktada Belarus ya AB sınırında zayıf ve fakir bir ülke olarak kalacak ya da daha kötü bir senaryoda Rusya'nın müttefiki olarak AB'nin egemenlik ve toprak bütünlüğünü tehdit edecek bir ülke olacaktır. Yine benzer bir kötümserlikle Ukrayna, Moldova ve Gürcistan Rusya'nın hâkim güç olduğu birer ülke hâline gelebilir. Karasal sınır üzerinden düşünüldüğünde, bu ülkelerde yaşanan olaylardan kendisini izole edemeyeceği için AB'nin gelişmelerden etkileneceği açıktır (Gressel, 2020, s. 1-4). Bu senaryonun ABD çıkarlarıyla örtüşmediği ileri sürülebilir. Ayrıca Rusya, yalnızca Avrupa'yı sınırlar üzerinden rahatsız etmekle kalmamış, NATO içindeki uyumu da bozmaya çalışmıştır.

Rusya'nın hem AGSP'yi hem de Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nı (ODGP) desteklemesinin temel gerekçelerinden biri elbette NATO içindeki uyumu bozma arzusu. Rusya bu destekle, ABD ile oluşan güç farklılığını azaltmayı hedeflemekteydi (Hansen, 2002, s. 444). Bu noktada ABD'nin Avrupa'ya duyduğu güvensizliği yeniden sorgulaması ve politikasında bir farklılaşmaya gitmesi en rasyonel seçim olarak görülse de taraflar arasındaki güven duygusunu azaltan konuların varlığı, ABD'nin bir politika değişikliği yapmasının önüne geçmeye devam etmekte ve silah sanayi bunların en önemlilerinden birisi olarak ön plana çıkmaktadır.

AB dışındaki ülkelerin projelere katılması noktasındaki kısıtlayıcı yaklaşımlar, ABD'nin Avrupa Savunma Fonu'na yönelik olarak derin bir endişe beslemesine neden olmuştur. Burada endişeye neden olan konu elbette Avrupa Savunma Fonu'nun 2021-2027 yılları arasında dağıtacağı fondan¹⁷ ABD'nin faydalanamaması ile sınırlı değildir. ABD'nin endüstriyel projelerin dışında bırakılmasının emsal teşkil edecek olması sorunun merkezini oluşturuyor ki ABD'nin buna izin vermemek adına AB'ye yaptığı misilleme iması fazlasıyla anlaşılabilir (Brattberg ve Valašek, 2019, s. 16).

Avrupa Savunma Fonu ve PESCO'nun ortaya koyduğu şartların ABD'yi dışarıda bırakacağı yönündeki öngörü, ABD'de iş yapan Avrupalı firmaların sahip oldukları imkânların da müteakibliyet üzerinden masaya konulmasına neden olabileceği açıkça muhataplara iletilmiştir. ABD'nin bu tutumu, Trump yönetiminin haksız ticaret uygulamaları karşısında diğer ülkeleri cezalandırmaya istekli tutumu ile de uyum içerisindedir (Harper, 2019, s. 7). AB'nin Avrupa Savunma Fonu'ndan üçüncü tarafları dışarıda bırakmak istemesi otonomluk ve ARGE faaliyetleri temelinde anlaşılabilir. Ancak böyle bir tutumun ABD'nin misillemesiyle karşılaşacağı ihtimali dikkate alındığında, Avrupa daha güvenli hâle gelmeyeceği gibi Rusya'nın da bu anlaşmazlıktan faydalanarak Avrupa üzerindeki etkisini arttırması sonucunu doğurabilir. Buradan hareketle geleceğe ilişkin olarak tarafların birbirlerine dışlayıcı bir tutum sergilememesi daha rasyonel bir seçim olacaktır.

¹⁷ AB 2021-2027 yılları için yaklaşık 13 milyar Euro ayırma niyetindedir. (Larsen, 2019, s. 14)

Trump dönemi, AB ve ABD arasında yalnızca savunma sanayileri üzerinden bir anlaşmazlığı ortaya çıkarmakla kalmamış, taraflar arasında derin bir güvensizliği de görünür kılmıştır. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) için yakın dönemde en önemli gelişmelerden biri, Merkel'in 2017'de Hristiyan Sosyal Birliği Partisi'nin (CSU) bir mitinginde yaptığı konuşmasında dile getirdiği Avrupa'nın artık ABD ve Birleşik Krallık'a güvenemeyeceği şeklindeki söylemiydi. Merkel'in, aynı konuşmada kullandığı "*Başkalarına tümüyle güvenebileceğimiz zamanlar bir parça geride kaldı. Son günlerde bunu deneyimledim*" ve "*Biz Avrupalılar kendi kaderimizi elimize almamız*" ifadeleri (Adler, 2017) Almanya'nın NATO ve özelde ABD'ye yönelik tutum değişimini açık bir biçimde ortaya koymuştur. Merkel'in ifade ettiği bu düşünceleri Macron da yaklaşık bir yıl sonra yinelemiştir. Macron 2018'de büyükelçilerle yaptığı bir toplantıda "*Avrupa artık güvenliğini yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ne emanet edemez. Sorumluluklarımızı üstlenmek ve Avrupa'nın güvenliğini ve böylelikle egemenliğini garanti altına almak bizim görevimizdir.*" diyerek (Macron, 2018), ABD özelinde NATO'ya bakışını en net ifadelerle belirtmiştir. Burada da görüleceği üzere ABD'nin Avrupa'ya duyduğu güvensizlik, Avrupa'nın ciddi bir sınanma karşısında ABD'ye ne ölçüde güvenebileceği sorusunu yeniden gündeme getirmiştir.

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Almanya Savunma Bakanı olduğu 2018'de ülkesinin Avrupa ordusuna bakışını net bir biçimde ortaya koymuştur. O'na göre bir Avrupa ordusuna ulaşabilmek için benimsenmesi gereken yaklaşım adım adım olmalıydı. Diğer taraftan bu orduya dâhil olacak ülkelerin ordularının ulusal sorumlulukları devam ederken, birbirleriyle de bağlantılı bir yapıda olacaklardı. Bu ordu ortak yapılacak bir operasyona hazır olan tek tip teçhizat ve eğitime sahip askerî kuvvetlerden oluşacaktı. Son olarak daha iyi finanse edilecek olan bu ordunun NATO'yu güçlendirmesi de amaçlanacaktı (Eekelen, 2018, s. 29). Evet, NATO ve AB geçmişte bunu mümkün kılamadılar. Peki, gelecekte bunu nasıl yapacaklardı?

Bu yanıtız soruya rağmen Leyen, oluşturulacak Avrupa ordusuna adım adım ulaşmaya çalışmak gerektiği yönündeki düşüncesinde haklıdır. Geçmişte entegrasyonun ruhuna aykırı olarak yapılan girişimler başarısız olmaya mahkûmlardı. Leyen'in belirttiği üzere, adım adım bir Avrupa ordusuna ulaşma çabasının başarılı olabilmesi için entegrasyonun üye devletleri motive edecek şekilde aşama aşama tamamlanması gerekmektedir. Ancak AB'nin bu zorlu konuda, fikrî anlamda bile yeterince uyum sağladığı söylenemez.

ABD açısından bakıldığında, ABD'nin liderlik yapamayacağını anladığı bir Avrupa ordusuna mesafeli tutum takınması, realist temelde duyulan güvensizlikle açıklanabilir. Fakat geçmişte ABD Soğuk Savaş koşulları ve çevreleme politikası üzerinden AB oluşumunu ve Avrupa'nın yeniden inşasını nasıl desteklediyse, bugün de özellikle Rusya'ya karşı aynısını yapmak zorundadır. Bu siyaseten zor ve belirli ölçüde riskli bir karar olsa da realizm esasında bunu gerektirir. Diğer taraftan ABD'nin AB'yi destekleyecek bir karar almasının önündeki en önemli psikolojik etkiyi, tarihsel süreçte olduğu gibi bugün de Fransa'nın yaptığı rahatlıkla ileri sürülebilir.

Fransa'nın 1954'te AST'yi reddetmiş olması, Avrupa savunmasına ilişkin ilgisini kaybetmesi anlamına gelmemiştir. Soğuk Savaş dönemindeki çabalarının yanında Soğuk Savaş sonrası dönemde de Avrupa savunmasını otonom hâle getirmeye çalışan bir Fransa bulunmaktaydı. Fransa Saint Malo Zirvesi ile Avrupa savunmasının liderliğini Birleşik Krallık ile paylaşmayı kabul etmiş ancak bu da başarısızlıkla sonuçlanan yeni bir girişim olmanın ötesine geçememiştir. Diğer taraftan 11 Eylül sonrasında Avrupa'nın NATO ile yola devam edeceği netleşmiştir. Fransa, ABD'nin Irak'ı işgaline açık bir biçimde karşı çıkmış olsa da devam eden süreç içerisinde, NATO'nun askerî kanadına dönerek tarihsel tutumunu

değiştirmiştir. Fakat bu geri dönüş, Fransa'nın Avrupa savunmasına liderlik temelinde güttüğü tarihsel çabasının sona geldiği anlamına gelmemiştir.

Yakın geçmişte ve bugün, Fransa'nın AB'nin güvenliği noktasında hayal kırıklığı yaşadığı açıktır. Çünkü AB'de güçlü bir ortak savunma için gündemi ilerletmemesine ek olarak, Libya ve Mali gibi önemli sorunlarda yalnızlığını görmüş olması, Fransa'nın AB'nin savunma konularında önemli bir aktör olabileceğine yönelik inancını görece yitirmesi gibi bir sonucu beraberinde getirmiştir (Faleg ve Muniz, 2013, s. 27). Görünen o ki Macron, ülkesinin hayal kırıklıklarına rağmen son bir girişimde bulunmuştur. Avrupa'nın Rusya'dan aldığı tehdidin yanında Merkel'in Başbakanlığı bırakacak olmasının bu girişimi güdülediği ileri sürülebilir. Nihai olarak ise Birleşik Krallık'ın AB üyeliğini sonlandırması Fransa için yeni bir fırsat olarak görülmüştür.

Rusya tehdidi ile başlayacak olursak, Fransa yaşadığı tüm başarısızlıklara rağmen kendisini Avrupa savunması noktasında doğal lider olarak görme iddiasını sürdürüyor. Ancak bu iddianın diğer ülkeler nezdinde de aynı şekilde kabul edilirse bir anlam kazanacak olduğu dikkate alınrsa konu Fransa adına sorunlu hâle gelecektir. AB üyesi ülkelerin Fransa'nın liderliğine güvendiklerini ileri sürmek mümkün değildir. Özellikle Baltık ve Doğu Avrupa ülkelerinin hissettikleri tehdit karşısında, Fransa'ya yeterince güven duydukları söylenemez.

Merkel'e değinecek olursak, Merkel'in Almanya ve daha genel olarak AB içerisinde sahip olduğu güçlü pozisyon ve liderliği dikkate alındığında, Merkel'in Başbakanlığı devam ederken Fransa'nın Avrupa ordusu içinde istediği liderliği yürütemeyecek olması fazlasıyla anlaşılabilir bir durumdu. Macron, Merkel sonrasında kendi liderliğinde Fransa'nın ön plana çıkabileceğini düşündü ve Fransa'nın 2022'nin ilk yarısında AB dönem başkanı olmasını da kullanarak bu liderlik iddiasına hız kazandırdı. Ancak hem yukarıda ele alınan nedenle hem de Fransa'nın Avrupa savunmasını tepkisel bir yaklaşım üzerine konumlandırması liderliği sorunlu hâle getirmişti.

Fransa'nın tarihsel NATO şüpheciliği, ABD karşıtlığı ve özellikle Rusya kaynaklı güncel anlaşmazlıklar, Fransa adına tepkisel bir yaklaşımı ortaya çıkarmaya devam etmektedir. Avrupa savunmasına ilişkin planlamanın tepkisel olması, projenin başarısız olacağı yönündeki düşüncüyü kuvvetlendirerek AB üyesi ülkeler arasında askerî iş birliğine olan inanç üzerinde olumsuz bir etkide bulunmuştur.

Yukarıda da belirtildiği üzere Brexit, Avrupa savunmasına liderlik edebilmek isteyen Fransa için bir fırsat gibi görülmüştür. Ancak şu unutulmamalıdır ki Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, AB'nin askerî yönden bir "ağır sıkleti" kaybetmesi anlamına gelmiştir (Wientzek ve Keller, 2017, s. 5). Diğer taraftan AB, Birleşik Krallık'ın ayrılmasıyla yalnızca büyük bir orduyu kaybetmemiştir. Aynı zamanda askerî ve siyasi anlamda Atlantik Okyanusu'nun iki yakasını birbirine bağlayan ve karşılıklı ilişkileri görece dengeli ve istikrarlı tutan bir köprüyü de kaybetmiştir. Evet, bu köprü'nün kaybedilmesi de Fransa'nın önünü açan gelişmelerden biri olmakla birlikte, ortada liderlik edecek bir savunma sistemi yoksa ve Fransa'nın liderliği diğer AB üyesi ülkelere kabul görmüyorsa Fransa'nın Brexit'i askerî liderlik için bir "nimet" olarak değerlendirmeye çalışması da anlamsızlaşmaktadır.

Birleşik Krallık, AB ile entegrasyon temelinde farklı sorunlar yaşamış olsa da AB güvenliği için önemli bir aktördü. AB'nin ODGP oluşumu içinde oynadığı önemli rolü, 1998 Saint-Malo, 2003 Le Torquet ve 2003 Berlin Zirveleri'nde ispatlayan Birleşik Krallık, benzer bir biçimde ODGP çerçevesinde gerçekleştirdiği askerî operasyonlara da hatırı sayılır bir destekte bulunmuştu. Bunların yanında en az yukarıda değinilenler kadar önemli olmakla birlikte daha az ifade edilen bir konu olarak Birleşik Krallık, artık Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde AB'nin norm ve değerlerini savunmayacaktı (Özdemir, 2021, s. 131-135).

Diğer taraftan Gladwyn -Birleşik Krallık'ta AET üyeliğine yönelik referandumun da yapıldığı- 1975'te yayınlanan makalesinde, Britanya'nın AET'den ayrılması durumunda daha zor olmakla birlikte, yine de bir Avrupa savunma örgütünün kurulmasının mümkün olduğuna inanmaktaydı (Gladwyn, 1975, s. 167). Benzer bir biçimde bugün Brexit'in AB'ye güvenlik ve savunma politikası temelinde yeni bir soluk getirerek ona bir ivme kazandırdığını savunanlar bulunuyor. Yine Trump yönetiminin Avrupa'nın güvenliğine yardım etmekteki isteksizliğinin, AGSP'nin gelişmesi için bir katalizör etkide bulunacağı (Tsertsvadze, 2017, s. 86) görüşünde olanların sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır.

Hoeffler de bunlardan birisidir. Hoeffler'e göre yakın geçmişte AB'nin OGSP ve savunma pazarı düzenlemelerine ilişkin var olan kurumsal taahhütleri çok sayıda aktör tarafından yeniden dile getirildi. O'na göre, AB üyesi ülkelerin konuya odaklanmalarının yanında hem Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin hem de AB Komisyonu'nun beyanatlarında "vites yükseltmeleri" de yine bu döneme ilişkin kayda değer gelişmeler arasında görülebilir. Bunların dışında 2016'da ortaya koyulan AB Küresel Stratejisi, AB ve NATO'nun imzaladığı Varşova Deklarasyonu, CARD (Eşgüdümlü Yıllık Gözden Geçirme), Avrupa Savunma Fonu ve PESCO (Daimi Yapılandırılmış İşbirliği) gibi önemli gelişmeler, Brexit ve Trump'ın başkanlığı ile ilişkilendirildiğinde bir bağlama oturarak Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında boş birer vaat olmadıkları izlenimi yaratmıştır (Hoeffler, 2019, s. 43-44).

Biscop da 2017'de yayınlanan bir makalesinde, yaklaşık 20 yıldır Avrupa savunması üzerine yazdığını ve bugün bu konuda tedbirli bir iyimserlik içinde bulunduğunu belirtmiştir. Biscop, tedbirli bir iyimserlik ifadesi içindeki iyimserliğini Fransa, Almanya ve AB Komisyonu'nun somut ve iddialı öneriler masaya koymaları ile oluşan liderliğe dayandırmaktaydı (Biscop, 2017, s. 6). Benzer bir iyimserliğin geçmişte Lizbon Antlaşması'nın AB'nin kriz yönetme noktasındaki potansiyelini genişleteceğine ve hatta henüz olgunlaşmasa da bunun toplu savunma yükümlüğünü beraberinde getirebileceğine olan inanca yönelik olarak ortaya çıkmış olduğu (Blockmans ve Wessel, 2009, s. 307) da unutulmamalıdır.

Yukarıda ismi geçen AB Küresel Stratejisi'ne ilişkin olarak şu konuların da belirtilmesi önemlidir: Bu strateji, AB'nin küresel bir aktör olmasını ve stratejik özerkliğini birer hedef olarak ortaya koymaktaydı. Ortaya koyulan hedeflere rağmen AB'nin anlamlı bir askerî potansiyel oluşturma noktasındaki isteksizliği, üye ülkeler arasında uyum yakalanmasının önüne geçmiştir. Elbette ilan edilen küresel strateji ile bir "dünya polisi" olma niyetinde olmayan AB, kendisi için yaşamsal öneme sahip bir durum ortaya çıktığında, dünya çapında çıkarlarını savunabilmeyi istemekteydi (Coelmont, 2019, s. 1-2). AB'nin, sahip olduğu gücü ve geliştirebileceğine inandığı kapasiteyi bu stratejisini ortaya koyarken dikkate alması doğrudur. Bunun yanında görece ulaşılabilecek bir hedef üzerinden değerlendirilirse, entegrasyonun işleyişiyle de uyumludur.

Yukarıda da görüşlerine yer verilen Biscop, 2012'de yayınlanan bir makalesine "*Avrupa savunmasının sorunu şu ki, Avrupa savunması Birleşik Krallık ile çalışmaz, ancak onsuz da çalışmayacaktır*" (Biscop, 2012, s. 1297) diyerek başlamaktaydı. Birleşik Krallık'ın artık AB üyesi olmadığı da dikkate alınacak olursa AB'nin NATO dışında bir alternatifi işler hâle getirme ihtimali kalmadı mı? sorusu önemli hâle gelmektedir. PESCO üzerinde yaşanan tartışmalar bu soruya kısmen yanıt mahiyetinde olacaktır.

Lizbon Antlaşması ile ortaya çıkan PESCO başarısız bir başlangıç yapmıştır. Aslında ABD'nin liderliğine olan güvenin azalması, Putin'in tehditkâr tutumu ve Brexit sonrası dönemde Avrupa savunmasında entegrasyonun önünün açılacağı düşüncesi, PESCO'ya olan ilginin artmasını beraberinde getirmiştir. 2017'de Danimarka ve Malta çekimser kaldığı için 25

AB üyesinin PESCO'ya katıldığı hatırlatılmalıdır. 14 Aralık 2017'de Avrupa Konseyi'nin PESCO'nun başlamasını onaylaması, AB'nin güvenlik ve savunma temelinde ortak bir politika oluşturabilmesini sağlayacaktı. Ancak sonrasındaki süreçte PESCO'nun ortaya koyacağı strateji üzerinde yaşanan tartışmalar ve Fransa'nın PESCO'nun işlevsel yönünün eksiklerine yaptığı eleştiri dikkate alınmalıdır. Fransa'ya göre ortak görevler, eğitim ve tatbikatların PESCO içerisinde yapılması gerekiyordu. Henüz strateji üzerinde bile uzlaşamaması, AB'nin savunma noktasında gereken entegrasyona ulaşabilmesinin önünde ciddi bir karamsarlık oluşturmuştur (Eekelen, 2018, s. 24-26).

PESCO'nun tartışıldığı dönemde dikkate alınması gereken bir diğer konu, Avrupa savunmasının geleceğinin tartışıldığı "Avrupa Savunmasının Geleceği Üzerine Yansıtma Belgesi" adındaki belgenin yayınlanmasıdır. Belge AB'nin güvenlik ve savunmasının geleceğini şekillendirecek ana eğilimleri ve zorlukları özetlemekte birlikte, bir güvenlik ve savunma birliğinin sağlanabilmesi için farklı senaryolar üzerinden AB'nin seçeneklerini tartışmıştır (European Commission, 2017). Wientzek ve Keller'e göre AB'yi güvenlik ve savunma politikası hakkında düşünmeye teşvik etme amacı taşıyan Yansıtma Belgesi birtakım sorunlar barındırmaktaydı. Belge, AB'nin bugüne kadar kat ettiği başarıları bir bütün hâlinde ortaya koymadığı gibi AGSP'nin geleceği ile ilgili somut önerileri ortaya koymaktan da uzaktı. Diğer taraftan var olan önemli sorunlara yanıt verme ve ortaya koyulan hedeflere nasıl ulaşılabileceğine yönelik olarak da beklentilere karşılık verememiştir. Tüm bunların yanında belgenin sorunlu olması ortak bir güvenlik ve savunma politikası inşa edecek güçlü ve ortak bir siyasi iradenin yokluğu ile de gerekçelendirilebilir (Wientzek ve Keller, 2017, s. 5).

Stratejik anlamda önemli konularda AB'ye ait ortak bir yaklaşım benimsenemezse AB'nin etkisi sınırlı kalmaya devam edecektir. AB içerisinde liderlik üstlenen devletlerin dahi tekil olarak Ukrayna ve Suriye'deki savaşlara karşı yapabileceklerinin sınırlı olması, bir AB stratejisinin önemini ortaya koyar. Diğer taraftan bir AB stratejisi oluşturulamazsa AB dış politika ve güvenlik politikasına ilişkin olarak ya simgesel bir politika seçimini benimseyecek ya da ABD'nin politikalarının takip edilmesi bir mecburiyet hâline gelecektir (Biscop, 2020, s. 85-86). Elbette Avrupa'nın entegrasyonu NATO olmaksızın gerçekleştirilemezdi. NATO ve özde ABD'nin sağladığı güvence ile gelen istikrar çok önemliydi (Biscop, 2020, s. 92). Bu güvence bugün AB için yeterli değil ancak buna rağmen AB ortaya bir alternatif koyabilmiş durumda da değil. İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyesi olma yönünde ortaya koydukları irade de bunun sonucu olarak düşünülebilir.

Ukrayna'da yaşananlar Avrupa Birliği üyesi ülkelerin savunma harcamalarına belirli bir istikrar kazandırmış ve aralarında Almanya'nın da bulunduğu bazı ülkelerin harcamalarını arttırmasına neden olmuştur. Savunma harcamalarında görülen bu değişikliğe rağmen Avrupa güvende değildir. Çünkü savunma harcamaları, AB üyesi ülkeler arasında bir iş birliği ve uyum içinde yapılmamıştır. Diğer taraftan savunma harcamalarında uyum aranmaması, askerî yeteneklerin savunma harcamalarına paralel olarak artmasını sağlamamıştır. Diğer bir ifadeyle yapılan yatırım hem uygun maliyetli olmamış hem de askerî yeteneğin istenen düzeye ulaşmasının önüne geçmiştir. Buradan hareketle savunma harcamaları uyumlaştırılmadan daha fazla harcama yapmanın anlamsız olduğu belirtilmelidir (Biscop, 2016, s. 1). Şu konuyu da ifade etmek gerekir ki ortak savunma ve güvenlik politikasının güvenlik ayağı, sivil görevler ve askerî operasyonları da kapsamaktadır. Bu operasyonların giderleri dikkate alınırsa finansman sorunlarının çözülmüş olması bir gerekliliktir. Aksi hâlde bu alanda askerî bir rol oynaması mümkün olmayacağı gibi (Nunes, 2016, s. 20) üye ülkelerin ayrı ayrı savunma harcamalarını arttırmaları AB nezdinde yapılacak girişimleri sorunlu hâle getirecektir.

Makalenin başında Cornelius Tacitus'dan yapılan "*İki yahut üç devletin müşterek bir tehlikeye karşı koymak için birleştiği pek görülmez. Bundan dolayı teker teker dövüşür, hep*

birlikte yenilirler” (Tacitus, 1965, s. 15’den akt. Erkul, 2021, s. 54) alıntısı, Ukrayna’da yaşananlar da dikkate alındığında AB için açıklayıcılığını korumaktadır. Buradan hareketle AB üyesi ülkelerin birlikte hareket etme noktasındaki isteksizlikleri ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. AB, küresel çaptaki güvenlik sorunlarının büyük bir kısmıyla ancak ve ancak birleşik bir AB’nin üstesinden gelebileceği gerçeğiyle yüzleşmelidir (Blockmans ve Wessel, 2009, s. 290).

Sonuç

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupalı ülkeler, daha önce denenmiş Avrupa’ya barış ve istikrar getirmeyen girişimleri terk etmeleri gerektiğinin farkındalardı. Bu farkındalık, altı Avrupa devletini tüm zorluklarına rağmen bir uluslarüstü modeli hayata geçirmeye zorlamıştır. AKÇT’de kömür ve çelik üzerine elde edilen başarı, üyeleri başarısızlıkla sonuçlanacak bir AST kurulması fikrine yöneltmiştir. Diğer taraftan Avrupa’nın güvenliğini hedefleyen bir diğer girişim olan BAB’ın da NATO’nun gölgesi altında işlevsel hâle gelmesi mümkün olmamıştır. Bu yönüyle Soğuk Savaş döneminde farklı zamanlarda bir Avrupa ordusu kurulması fikri gündeme gelse de NATO, Batı Avrupa’nın güvenliği için tek seçenek olmaya devam etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde de AB üyesi ülkelerin savunma alanında istenilen bütünleşmeyi sağlayamamış olmaları, NATO’nun Avrupa güvenliği için alternatifsiz kalmasını sağlamıştır.

Makalenin amaçları arasında yer alan Soğuk Savaş döneminde bir Avrupa ordusu fikrinin başarısızlığa uğramasına neden olan ana sorunların, Soğuk Savaş sonrası dönemde de görece olarak değişmediğinin ortaya konulması, bu sorunlara çözüm bulabilmek açısından önemlidir. Yaklaşık 70 yıl önce başlayan ve bir süreklilik içerisinde devam eden başarısızlığın nedenlerinin anlaşılması ve bir Avrupa ordusunun kurulması için aşağıda belirtilen sorunlara çözüm önerilerinin sunulması bir zorunluluktur.

Bunlardan ilki Avrupa’nın, özellikle NATO’nun zayıflayacağı yönündeki ABD çekincelerini ortadan kaldıracak bir formül bulamamasıdır. Makalede de belirtildiği üzere, ABD için en rasyonel seçim, çevreleme politikasının da özünü oluşturan müttefikler üzerinden, savunma maliyetinin bölüşülmesi üzerineydi. Fakat ABD’nin Avrupa’daki ekonomik, askerî ve politik varlığının sorgulanmasına yol açabilecek tüm yolları kapatmayı seçmesi, Avrupa’nın savunma alanında entegrasyon sürecinin ilerlemesini durdurmuştur. ABD’nin bu seçiminde Fransa’nın tutumunun da etkili olduğu açıktır. Bu nedenle Fransa’nın gerçek bir söylem/tutum değişikliğine girmesi gerekmektedir. Böyle bir değişikliğin hemen sonuç vermeyeceği, orta ve uzun vadede ABD’nin çekincelerinin azalma eğilimine gireceği öngörülebilir.

ABD’nin Avrupa’ya duyduğu güveni azaltan bir diğer konu, ABD’nin küçük bir taviz dahi vermeyi kabul etmediği Avrupa silah pazarından dışlanması veya buna bir sınırlama getirilmesine yönelik tartışmalardır. Avrupa’nın silah sanayisini rekabetçi bir düzeye getirmek ve askerî ekipmanlarını standartlaştırmak istemesi çeşitli nedenlerle gerekçelendirilebilir olsa da bütün seçeneklerde ABD’nin Avrupa pazarına erişiminin sınırlanması ve bu pazardan dışlanacak olması sorunludur. Bu politika seçimi sorunlu olduğu kadar, güvenliğini ABD’ye bağlamış çok sayıda AB ülkesi için de kabul edilemez ve AB üyesi ülkelerin ordularının askerî envanterleri dikkate alındığında gerçekleştirilemez. Tüm bunlar dikkate alındığında, ABD’nin Avrupa’ya duyduğu güvensizliğin istikrarlı bir azalma eğilimine girmesinin NATO ve AB’nin birbirlerini güçlü kılacak bir temelde buluşmaları üzerine yapılacak müzakereler için bir ön şart olduğu kabul edilirse ABD ve AB’nin söylemlerinde tepkisellikten uzak kalmaları gerekmektedir.

İkinci sorun, makalede üzerinde özellikle durulan Fransa’nın Avrupa’da kolektif bir savunma sistemi oluşturma ve hatta bu sisteme liderlik etme isteğinin, bir Avrupa ordusu fikrine verdiği zararla ilişkilidir. Fransa’nın Almanya karşıtı tutumu zaten 1950’li yılların hemen

başında karşılıklı güveni zedelemiştir. Devam eden süreç içerisinde AST'nin Fransa Meclisi tarafından reddedilmesi, Fransa açısından izahı zor bir gelişme olarak kaydedilmiştir. Diğer taraftan Fransa'nın Avrupa savunmasına liderlik yapma ısrarı, bu ülkenin gücünde yaşanan azalmayı ve II. Dünya Savaşı sonrası dönemin gerçekliğini okuyamadığını net bir biçimde ortaya koymuştur. 1966'da NATO'nun askerî kanadından çekilmesi sonrasında bahsi geçen liderlik iddiası Fransa için daha önemli hâle gelmiş ve Fransa'nın Avrupalı ülkeleri Avrupa ve Atlantik arasında bir seçim yapmaya zorladığı görülmüştür. Fransa'nın bu zorlamayı NATO'nun karşısına bir alternatif koymadan yapmaya çalışması, bu ülkenin uluslararası siyasetin gerçekliğinden ne kadar uzaklaştığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Fransa'nın ekonomik, siyasi ve askerî yeteneklerinin liderlik ve kolektif bir savunma sistemi oluşturabilecek düzeyde olmamasına rağmen Avrupa'da NATO'dan bağımsız bir askerî örgütlenme oluşturma ve bu oluşuma liderlik etme çabası bugün de devam etmektedir. Buna rağmen Macron, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini önlemeye çalıştığı hem ülkesinin gücünün sınırlarını görmüş hem de özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin Fransa'ya güvenliklerini emanet etmek istemedikleri gerçeğiyle bir kez daha yüzleşmiştir. Fransa'nın ABD ve NATO kuşkuculuğunun yanında sahip olduğu lider olma "takıntısı", ABD'nin AB'ye karşı duyduğu güvensizliği sürdürmesinin başlıca sebebi olmaya devam etmektedir. Fransa'nın uluslararası siyasetin gerçeklerinden koparak hem kendi gücünü hem de Avrupa'nın siyasi yönelimini yanlış değerlendirmeyi sürdürmesi bir Avrupa ordusu önündeki en büyük engel olmaya devam etmektedir. Fransa'nın bu yanılgıdan bir anda dönmesini beklemek mümkün olmasa da tarihsel anlamda sahip olduğu iddialardan vazgeçme eğilimine girmesi, Avrupa'nın savunma alanında bütünleşmesinin önünü açacaktır.

Üçüncü sorun ise entegrasyon sürecinin işleyişi temelinde bir Avrupa ordusu oluşturulmasında yaşanan başarısızlıktır. Bu sorun bilim insanlarınca yukarıda ifade edilen sorunlar kadar tartışılmasa da makalede ele alındığı üzere AB'nin savunma alanında yaşadığı başarısızlığın en önemli nedenlerinden birisidir. Askerî iş birliği ve dış ilişkiler konularında AB'nin entegrasyon süreci ağır ilerlediği ve bugün dahi AB'nin askerî alanda entegrasyonu sağlamakta başarısız olduğu dikkate alınırsa fikrin ortaya çıktığı dönemde başarılı olmasının beklenmesi mümkün değildir. Ulusal orduların ortak bir yapı altında birleştirilmesi gibi fazlasıyla zor olan böyle bir girişim, doğal olarak dış ilişkilerde yetki devrini beraberinde getirecekti. Ancak üyeler bu alanda egemenliklerinden vazgeçmeye hazır olmadıkları gibi, bunu küresel sorunlar ve farklı düşman algılamaları sebebiyle doğru da bulmuyorlardı.

AST girişiminde yaşanan başarısızlık entegrasyonun ancak aşama aşama ilerleyerek başarıya ulaşabileceği gerçeğini AB üyelerine net bir biçimde göstermiş olsa da AB'nin bu tarihsel tecrübeyi dikkate almadan aynı hataları tekrarlaması sorunludur. Burada AB'nin yapması gereken entegrasyonun işleyişinde ekonomi ve siyasal konulara ilişkin gösterdiği sabrı savunma alanında da göstermesi ve entegrasyonu elde edilen başarıların üzerine inşa etmesidir. Çünkü entegrasyonun bir sonraki adıma geçebilmesi için ortaya koyulan iradenin başarılı bir şekilde sonuçlanması önemlidir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Bosna Hersek ve Kosova'da yaşananlar, AB'nin kendisini askerî alanda ispatlayabilmesi için önemli birer sınavdı. Ancak AB'nin her iki sorundaki etkisizliği tarihî bir fırsatın kaçması anlamına gelmiştir. Benzer bir hatanın tekrarlanmaması için AB'nin doğrudan Avrupa'nın güvenliğini ilgilendiren sorunlarda gerçek bir çaba ortaya koyarak sonuç alması, Avrupa'nın savunma alanında bütünleşebilmesinin önünü açacaktır.

Ayrıca makalede açıkça ifade edildiği üzere, AB'de entegrasyon sürecinin başlaması için talep belirleyicidir. Diğer bir ifadeyle AB siyasal sisteminin işleyebilmesi için talep bir ön koşul olarak dikkate alındığında, entegrasyonun talep olmaksızın ilerlemesi görece mümkün değildir. Bu talebin hem halk hem de hükümetler nezdinde görülmemesi süreci olumsuz yönde

etkilemeye devam etmektedir. Farklı bir açıdan değerlendirildiğinde AB'nin hem üye ülkelerin liderlerini hem de halklarını savunma alanında entegrasyonun mümkün olduğuna inandırması için halen bir başarıya ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak Rusya-Ukrayna Savaşı'nın oluşturduğu korku ortamında, AB'nin kendini ispatlayacak bir girişimde bulunması olası değildir. Bu nedenle mevcut konjunktürde AB üyesi ülkelerin yeni bir girişimde bulunabilmek için vatandaşlarını ikna edebilmesi fazlasıyla zordur. Bu noktada AB'nin ihtiyaç duyduğu şey özellikle halkı ikna edecek yeni ve sade bir anlatımın yanında, elde edilmiş bir başarıdır.

Bugün AB, çekinceleri olsa da güvenliğini ABD ve NATO çerçevesinde sağlamaya çalışmak durumundadır. Rusya'dan alınan tehdit, AB üyesi ülkeleri ayrı ayrı savunma harcamalarını arttırdıkları bir sürece yöneltmiştir. Böyle bir reaksiyon, realist temelde rasyonel bir seçim olarak kabul edilebilirse de ideal olan AB'nin bölgesel ve küresel sorunlara mücadele edebilmesinin önünü açabilecek bir askerî kapasitenin inşasıdır. Fakat bu girişim için uygun konjunktürün beklenmesi ve riskleri barındırsa dahi en azından bölgesel bir sorunda, net bir başarı elde edilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde kâğıt üzerinde kalan belgelerin veya ortaya konulan irade beyanlarının bir anlamı olmayacaktır.

Kaynakça

- A European army. (1952). *Current history*, 23(131), 38-41.
- Adenauer, K. (1955). Germany, the new partner. *Foreign Affairs*, 33(2), 177-183.
- Adler, K. (2017, May 30). How Angela Merkel is 'taking back control' - German style, *BBC*.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-40094882>
- Albright, M. (1998, December 08). Press conference by US secretary of state Albright,
<https://www.nato.int/docu/speech/1998/s981208x.htm>
- Bailes, A. J. K. (2008). The EU and a 'better world': what role for the European security and defence policy?. *International Affairs*, 84(1), 115-130.
- Barrie D., Barry B., Béraud-Sudreau L., Boyd H., Childs N., Giegerich B. (2019). Defending Europe: scenario-based capability requirements for NATO's European members. *IISS*,
<https://www.iiss.org/globalassets/media-library---content--migration/images/comment/military-balance-blog/2019/may/defending-europe---iiss-research-paper.pdf>
- Bebr, G. (1955). The European Defence Community and the Western European Union: an agonizing dilemma. *Stanford Law Review*, 7(2), 169-236.
- Belfast News – Letter*. (1950, 09 August). Call for European army assembly debates the menace of Russia, 5-5.
- Biscop, S. (2020). The future of the transatlantic alliance. *Strategic Studies Quarterly*, 14(3), 81-94.
- Biscop, S. (2012). The UK and European defence: leading or leaving?. *International Affairs*, 88(6), 1297-1313.
- Biscop, S. (2017). European defence: what's in the CARDS for PESCO?. *Egmont Security Policy Briefs*, 91, 1-6.
- Biscop, S. (2016). New momentum for European defence cooperation. *Norwegian Institute for International Affairs*, 33, 1-4.
- Blockmans, S. ve Wessel, R. A. (2009). The European Union and crisis management: will the Lisbon Treaty make the EU more effective?. *Journal of Conflict & Security Law*, 14(2), 265-308.
- Brattberg, E. ve Valašek, T. (2019). *EU defence cooperation: progress amid transatlantic concerns*. Carnegie Endowment for International Peace.
<http://www.jstor.org/stable/resrep11385>

- Bruce, D. (1954, August 22). The United States Observer to the Interim Committee of the European Defense Community (Bruce) to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v05p1/d585>
- Bulmer, S. (2018). Germany and the European Union: post-brexite hegemon?. *Insight Turkey*, 20(3), 11-28.
- C. N. J. (1954). The European Defence Community: Problems of ratification. *The World Today*, 10(8), 326-339.
- Canbolat, İ. S. (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye: Uluslarüstü sistemle ortaklık*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Churchill W. (1950, August 11). Address given by Winston Churchill to the Council of Europe (Strasbourg, 11 August 1950), https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_winston_churchill_to_the_council_of_europe_strasbourg_11_august_1950-en-ed9e513b-af3b-47a0-b03c-8335a7aa237d.html
- Coelmont, J. (2019). European strategic autonomy: which military level of ambition?, *Egmont Institute*.
- Deighton, A. (1998). The last piece of the jigsaw: Britain and the creation of the Western European Union, 1954. *Contemporary European History*, 7(2), 181-196.
- Dillon D. (1954, August 29). The ambassador in France (Dillon) to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v05p1/d601>
- Dorman, A. (2002). *European adaptation to expeditionary warfare: implications for the U.S. army*. Strategic Studies Institute, US Army War College. <http://www.jstor.org/stable/resrep20973>
- Dunay, P. (2001). U.S.-EU relations after the introduction of the Euro and the reinvention of European security and defence. *Perspectives*, 16, 21-33.
- Eberle, J., Roper, J., Wallace, W. ve Williams, P. (1984). European security cooperation and British interests. *International Affairs*, 60(4), 545-560.
- Eekelen, W. (2018). Too many ways of European defense cooperation. *Atlantisch Perspectief*, 42(6), 24-29.
- Erkul, İ. Ç. (2021). *Commonwealth'i anlamak: beşikten mezara Britanya İmparatorluğu*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- European Commission (2017) Reflection Paper on the future of European Defence. https://commission.europa.eu/system/files/2017-06/reflection-paper-defence_en.pdf
- European Defense Community Treaty. (1952 May 27). <https://aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf>
- European Union encyclopedia and directory 2022*. (2021). Rotledge.
- European Council. (1999, December 10-11). Helsinki European Council 10 and 11 december 1999 presidency conclusions. https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#b
- Faleg, G. ve Muniz, M. (2013). "The good, the bad and the ugly": three visions for European defence beyond austerity. *Studia Diplomatica*, 66(2), 13-30.
- Franco-British St. Malo Declaration. (1998, December 4). https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html
- Gladwyn, L. (1975). Western Europe's collective defence. *International Affairs*, 51(2), 166-174.
- Gordon, P. H., (2000). Their own army? making european defense work. *Foreign Affairs*, 79(4), 12-17.
- Gressel, G. (2020). *Promoting European strategic sovereignty in the eastern neighbourhood*. European Council on Foreign Relations. <http://www.jstor.org/stable/resrep27730>
- H. G. L., (1952). The European Defence Community, *The World Today*, 8(6), 236-248.

-
- Hansen, F. S. (2002). Explaining Russian endorsement of the CFSP and the ESDP. *Security Dialogue*, 33(4), 443-456.
- Harper, J. (2019). EU defense programs have Trump administration talking retaliation. *National Defense*, 104(789), 7-7.
- Hoeffler, C. (2019). Differentiated integration in CSDP through defence market integration. *European Review of International Studies*, 6(2), 43-70.
- Kaplan, L. S. (1954). NATO and its commentators: the first five years. *International Organization*, 8(4), 447-467.
- Larsen, C. (2019). EU should remain open to U.S. defense industry. *National Defense*, 104(793), 14-14.
- Macron E. (2018, August 27). Speech by President Emmanuel Macron - Ambassadors' Conference 2018. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/news/ambassadors-week/ambassadors-week-edition-2018/article/speech-by-president-emmanuel-macron-ambassadors-conference-2018>
- Markowski, S. ve Wylie, R. (2007). The emergence of European defence and defence industry policies. *Security Challenges*, 3(2), 31-51.
- McGeehan, R. (1985). European defence cooperation: a political perspective. *The World Today*, 41(6), 116-119.
- Mendès-France P. (1954 August 16). Letter from Pierre Mendès France to Jean Monnet, https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/c23dd653-ba51-4f7e-9bf1-2c33b347d339/Resourcess#d77e64f2-00e9-4099-a7f3-343fb40772ef_en&overlay
- Moens, A. (2000). Developing a European intervention force: the politics of sequencing autonomy, and ready access. *International Journal*, 2000, 55(2), 247-269.
- Nerlich, U. (1974). West European defence identity: the French paradox. *The World Today*, 30(5), 187-198.
- Nunes, I. F. (2016). *The European Union global strategy*. National Defense Institute of Portugal. <http://www.jstor.org/stable/resrep19224>
- Oljelund, A. (2001). NATO-EU relations and the future of European security and defence. *Insight Turkey*, 3(3), 5-14.
- Özdal, B. (2013). *Avrupa Birliği siyasi bir çüce, askeri bir solucan mı?*. Bursa: Dora.
- Özdemir, Ç. (2021). The Franco-German rivalry in the post brexit European Union. *Uluslararası İlişkiler*, 18(71), 129-149.
- Paulo, J. S. (2008). The European defense sector and EU integration. *Connections*, 8(1), 11-57.
- Peters, I. (2004). ESDP as a transatlantic issue: problems of mutual ambiguity. *International Studies Review*, 6(3), 381-401.
- Pick, O. (1999/2000). NATO, European defence and the lessons of Kosovo. *Perspectives*, 13, 5-10.
- Pleven R., (1950, October 24). Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950), https://www.cvce.eu/en/obj/statement_by_rene_pleven_on_the_establishment_of_a_european_army_24_october_1950-en-4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878.html
- Ritsch, F. F. (1968). Notes on De Gaulle's European strategy, 1942-1955. *ILPolitico*, 33(3), 527-537.
- Rolin, H., Boeg, N. V., Jaffe, A., de Pinna, L. A., Picarda, P. A., Adamkiewicz, W., Moore, H. ve Spens, P. (1952). The European Defence Community. *Transactions of the Grotius Society*, 38, 4-24.
- Scott, P. H. (1976). Beyond the Eurogroup: new developments in European defence. *The World Today*, 32(1), 31-38.
-

-
- Şöhret, M. (2013). Avrupa Birliği'nin güvenlik yapılanmasının tarihsel gelişim süreci ve mevcut durumu, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 59-100.
- Tassinari, F. ve Tetzlaff, S. (2018). *European security post-Merkel Denmark should urge Franco-German coordination on EU defence*. Danish Institute for International Studies Policy Brief. <http://www.jstor.org/stable/resrep21350>
- The Singapore Free Press*. (1954 October 23). Europe defence talks hit snag. 2-2.
- The Straits Times*. (1954 September 20). Allies get defence plan from M. France. 3-3.
- Tsertsvadze, I. (2017). Britain and the common security and defense policy of the European Union. *Connections*, 16(3), 73-86.
- Walker, W. ve Gummett, P. (1989). Britain and the European armaments market. *International Affairs*, 65(3), 419-442.
- WEU Council of Ministers. (1984, June 12). Reactivation of WEU document 982. https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cab24b9fe1/8029981b-cd1e-4c29-90ac-2111641cf385/Resources#0fee2689-ae6e-4e91-b8c4-bab2b922b5cd_en&overlay
- WEU Council of Ministers. (1992, June 19). Petersberg Declaration. https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cab24b9fe1/37ca6ab5-f862-4f9d-925e-3ec87eb86dda/Resources#16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a_en&overlay
- Wientzek, O. ve Keller, P. (2017). A new dynamic in European security policy: thoughts on the European Commission's reflection paper. *Konrad Adenauer Stiftung, Facts&Findings*, 268, 1-7.
-